

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Ex Libro Quarto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

Monachis, atque aliis etiam presbyteris, dignitatem aliquam vel personatum habentibus, ut Theologiae Jurisque Pontificii studio, quod illorum proprium esse debet, pro laudabili muneri sui functione, diligentius incumbere valeant.

3. Alias Clerici vel Monachi, qui hujusmodi negotiis secularibus sese immiscant, non modo non gaudent praedicta immunitate a vestigalibus & tributis, caeterisque privilegiis Clericalibus, sed aliis quoque poenis afficiuntur, c. *Sed nos procuratores* & alius h. t.

Caeterum Carolus V. referante Zyp. b. r. m. 2. Clericos negotiantes declaravit à nullo onere immunes fore, quod ob hujusmodi negotia pendunt laici, 2. Febr. 1528. Cui consonat c. *Quamquam* sup. De censibus & Clement. Praesentis eod. tit. Idque juxta privilegium Leoais X. ei concessum 2. Id. Junii. 1515. In concordatis vero Brabantiae §. *Clerici* multa, eodem teste, enarrantur, quae Clericis permittuntur vel inhihentur; sed agunt, inquit, maximè de privilegio fori.

Ratio horum omnium est, quia Clericos sacris Ordinibus initiatos, ac Monachos & Conversos. divino officio ac contemplationi & orationi mancipatos, convenit ab omni strepitu temporalium cessare, d. can. *Duo sunt* xii. q. 1. Nam qui mittit manum ad aratrum respiciens retrò, non est aptus regno Dei: nec fieri potest, ut profectus spiritualis non impediat per singulares occupationes, juxta illud, nescio cujus, *Numquam redi minus homo, quam cum inter homines sui.* Zyp. d. loco in princ. Addit negotiationes istas vix fieri absque peccato, ut notatur in c. *Naviganti* ult. inf. De usura, & in can. *Fornicari* distict. 88. Et i- deo licet laicis permittantur, non tamen nisi ad usum & necessitatem, cum nihil sit miserius quam propter nummum Deum contemnere. Porro quatenus & quousque liceat Clerico negotiari vel artificium exercere, vide Guiliel. Redoan. De spoliis Eccles. q. 8. à num. 33.

Finis Libri Tertii.

PARATITLA
SIVE
SUMMARIA
ET METHODICA EXPLICATIO
LIBRI QUARTI
DECRETALIVM

TITVLVS I.

De Sponsalibus & Matrimo-
nio.

§. I. Quid sint Sponsalia, & quotu-
plicia?

1. Definitio & origo Sponsaliorum.
 2. Divisio in Sponsalia de futuro, & de presenti.
 3. Requisita ad Sponsalia de futuro.
- SATIS superque dictum est libro tertio de rebus Clericorum ac Religiosorum, deque rebus, quae Ecclesiasticis ac laicis communes sunt. Exigit ordo, ut hoc quaer-

no libro agamus de rebus propriis laicorum non quidem omnibus, sed iis, quæ quamvis laicis conveniant, tamen ad forum & iudicium pertinent Ecclesiæ, cuiusmodi sunt matrimonia & quæ iis necessariò accedunt, c. *Accedens* 10, *sup. De procurat.* Videndum igitur primò, quid sit matrimonium, quomodo & per quas personas contrahatur: secundò, quis sit matrimonii fructus id est quæ sit legitima proles; tertio, quomodo matrimonium dissolvatur: & denique quomodo iteretur; sed quia per Sponsalia ad matrimonia devenitur, prius de illis tractandum est.

1. Sponsalia autem sunt futurarum nuptiarum, id est futuri matrimonii, promissio, *cap. Nostrates xxx. q. 3.* seu mentio & repromissio, *l. 1. d. de Sponsalibus* sic dicta à Spondendo, teste Ulpiano, quòd veteribus moris esset stipulari & spondere sibi futuras uxores: unde & Sponsi Sponsæque appellatio nata est, *l. 2. §. 3. d. eod. A Gellius lib. 4. Noct. Attic. cap. 4.* Spondere verò à sponte, id est voluntate deducit Varro *lib. 4. De lingua Lat. ut Spondeo sit, quasi Sponte do vel promitto* *Quæ spondentur, inquit, filiam, despondisse dicebatur, quòd de sponte eju. id est voluntate exterat.*

2. Dividuntur in Sponsalia de futuro, subaudi matrimonio contrahendo, quæ iam definita sunt, & propriè Sponsalia vocantur, c. *Prætorca 2. c. l. qui 30. §. c. ult. h. tit.* in Sponsalia de præsentì, quæ non sunt aliud, quam mutus in matrimonium consensus, seu ipsùm matrimonium, contractam quidem, sed nondum consummatum, *cap. Desponsatam xxvii. q. 2. c. Ex parte 9. c. Veniens 15. §. alius hoc t.* Dicuntur tamen etiam Sponsalia, quia & in matrimonii contractu quædam sit promissio mutæ traditionis corporum, saltem tacitè: imò matrimonium per sponsonem seu stipulationem, sive interrogationem & responsonem, contrahitur, c. *penult. hoc tit.* Pari modo etiam Sponsalia aliquando & propriè sumitur pro ea, quæ promissit matrimonium de futuro, & nondum contraxit per verba de præsentì, *cap. Quidam sponsavit 31. cap. De sponsatis 46. §. similibus xxvii. q. 2.* aliquando vero sumitur pro ea, quæ contraxit quidem de præsentì, sed nondum illud consummavit, c. *Institutum 39. §. pluribus aliis d. loco, c. 2. §. fin. inf. de sponsa duorum:* Et hac acceptione Deipara Virgo vocatur

sponsa Josephi & Josephus sponsus Virginis, cum inter eos intercesserit contractus matrimonii de præsentì, Hæc tamen potèrior usurpatio est minus usitata, soletque post contractum matrimonium per verba de præsentì mulier communiter vocari conjux, *cap. Qui desponsatam 12. d. causa §. 9.* aut auxor, licet aliquando in Jure sponsa de futuro vocetur conjux aut uxor, c. *Invicis 5. §. ibi Gloss. in 7. conjux hoc tit.*

3. Ad Sponsalia proprii nominis seu de futuro requiritur ea ætas, quæ intelligat id quòd agit, & septennio completo definita est, tam in fæmina quàm masculo, *d. c. 3. hoc tit.* Requiritur etiam consensus, *cap. 1. 4. §. inf. de desponsat. impub. & quidem liber, cum sponsalia ordinentur ad matrimonia, quæ libera esse debent, & pertineant ad statum hominis, qui in arbitrio & electione est cujusque.* Quo pacto autem sponsalia, quæ parentes plerumpue pro filiis puberibus vel impuberibus contrahunt, valeant seu obligent, vel non, dicemus postea ad *Tit. De desponsat. impub.* Debet insuper hic consensus esse mutus: quorum enim unum corpus futurum est, unus debet esse & animus ut, *cap. De nepotis xxxi. quæst. 2. Ideoque in l. 1. D. De sponsali.* Sponsalia dicuntur esse futurarum nuptiarum repromissio, ut designetur reciproca obligatio consensus. Exprimi quoque oportet hunc consensum aliquo signo exteriori, ut mutus innotescat, sive verbis, sive litteris, sive alio modo: licet aliquando verba vel signa æquipollentia requirantur ad probationem consensus, c. *Tua fraternitati 25. §. c. penult. hoc tit.*

§. II. Quinam sponsalia contrahere possint & quibus modis.

1. Sponsalia rectè contrahunt majores septennio, regulariter.
2. Sive verbis, sive nudo consensu, per se, vel per alios.
3. Purè, vel sub conditione.

1. Contrahere sponsalia possunt majores septennio, c. 4. & 5. *§. c. Ad dissolvendum inf. de desponsat. impub.* quia huic ætati aliquod tacitè iudicium animi, quo intelligant contrahentes, quid agant, *l. in sponsalibus 14. D. h. c.*

non etiam minores: in quibus tamen malitia supplet ætatem, *c. 3. h. t.* Covar. De sponsalib. *c. 2.* dummodo aliis à matrimonio contrahendo non arceantur: nam quibus nuptiæ interdicitæ sunt, illi etiam sponsalia, quæ sunt aditus & præparatio nuptiarum, contrahere vetantur. *l. Oratio 16. D. eod. & quidem ex iisdem impedimentis, si sint perpetua, nec post contracta superveniant sponsalia: secus si temporaria.* Nam impubes potest contrahere sponsalia non tamen pro eo tempore matrimonium, nisi malitia suppleat ætatem. Similiter qui vovit castitatem ad tempus, non potest pro eo tempore matrimonium contrahere, valide tamen contrahit sponsalia, *arg. l. Soles D. de his qui not. infamia.*

2. Possunt verò prædicti sponsalia contrahere vel per seipsos, si præsentibus sint, sive verbis, sive nudo consensu, ut ex interpretatione Juris, in *c. unico §. idem quoque De sponsal. impub. in 9.* sive etiã solo nutu, vel aliis indicis, *c. Cum apud sedem 23. h. t. l. Nutu 21. D. De legat. 3.* vel si absentes sint, per litteras, nuntium, aut procuratorem, ad hoc idoneum, id est ad hoc speciale mandatum habentem, ob magnum quod ex facto tam arduo possit imminere periculum. Ob quod etiam nequit aliis sibi substituere, nisi hoc eidem specialiter commissum fuerit, *c. ult. De procurat. in 6.* Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis, puberibus vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint, vel tacite, ut si præsentibus fuerint, & non contradixerint, obligantur, & ex eis oritur, iustitia publicæ honestatis, *d. c. unico De desponsat. impub. in 6.*

3. Præterea contrahi possunt sponsalia vel purè, vel sub conditione, *c. unico eod. in 6.* Purè concipiuntur his aut similibus verbis, *Ego te accipiam in uxorem, & ego te in maritum.* vel, *Ego te in meam, & ego te in meum, c. penult. h. t. & c. 5. inf. De sponsa duorum.* Sub conditione, hac vel simili forma, *Ego te in uxorem accipiam, si tantum doti nomine dederis, vel, si consentiat pater: quæ ex eventu pendet, c. 3. & 5. inf. De condit. appositis, c. unico inf. h. t. in 6.* vel, *Accipiam te in uxorem, si intra tale tempus volueris: quo casu in certum diem vel tempus contrahi dicuntur. Quod si intra dictum tempus noluerit, à promissione liber est, aliamque eligere potest, qui ita promittit, c. Sicut 22. h. t.*

Aliam solemnitatem sponsalia necessarib non desiderant, nullam contestationem, nullam scripturam, nullam Parochi aut alterius sacerdotis præsentiam, nisi de honestate dumtaxat, ad eò ut sponsalibus oblati non debeat, quod clandestina sint, quia circa hoc & alia pleraque in sponsalibus per Conc. Trident. immutatum legimus: quæ propterea relicta esse in terminis juris communis sapius respondisse sacram Congregat. scribit Zyp. *h. in princ. post Gutierrez Tract. De matrimonio c. 4.* Vide Canis. *ad hoc t. siren princ.*

§. II. De effectu Sponsaliorum.

1. Sponsalia de presenti habent omnem effectum cum matrimonio.
2. Sponsalia de futuro an necessitatem imponant ad contrahendum.
3. Differentia inter sponsalia purè contracta & conditionalia.

1. Effectus sponsaliorum de presenti idem est cum effectu matrimonii, quia non sunt aliud, quam ipsum matrimonium: ideoque non magis quam istud dissolvi possunt, *c. 12. & 3. inf. De sponsa duor.* nec per secunda sponsalia de presenti, nec etiã per matrimonium copula carnali consummatum, *c. penult. hoc tit.* Quare si quis cum duabus successive sponsalia de presenti contraxerit, adhæret priori, eamque uxorem habebit, *d. c. 1.* etiam si consuetudinem cum altera habuerit, *d. c. 3. & c. fin. h. t.*

2. Quantum vero ad effectum attinet sponsaliorum de futuro, licet olim Jure civili alterutri desponsatorum, vel patri, in cuius esset potestate, liceret sponsalibus renuntiare, *h. in potestate Cod. hoc tit.* adeo ut ne quidem pena promissa deberetur, *l. Titus 134. D. De verb. obligat.* tamen Jure novo Codicis cautum fuit, ut si quis contractis sponsalibus nolit nuptias exequi, major quidem xxv annis dupliet artibus, minor verò tantum t. stituar; & si, qui dedit, non contrahat, eas amittat, præterquam si absque culpa alterius sponsalia dissolvantur, puta morte alterius, vel lege nuptias prohibente, aut dissolutionem permittente, *lib. 3. & 5. Cod. hoc tit.* At Jure Pontificio poenitere quidem licet, sed qui sponsalia contraxerit, monachi sunt, & modis omnibus indu-

inducendi, ut fidem datam servant, c. *Præterea* 2. hoc t. in ad etiam alter ab altero ad hoc iudicis auctoritate compelli potest, c. *Ex litteris* 10. c. *Sicut* 22. h. t. Franc. Leo *Thesaur. forens.* c. 24. n. 2. quia grave est fidem fallere, nihilque fidei humanæ tam congruum est, quam ut pacta servantur & adimplentur, l. 1. D. De pactis, c. 1. c. 2. sup. De pactis

Nec obstat, quod matrimonia debent esse libera, quia consensus est, quod debeatur esse libera à necessitate extrinsecus obveniente, non autem à necessitate intrinsecus proveniente, prout hic provenit ex consensu & promissione de matrimonio contrahendo. Et ideo sicut ceteri contractus dicuntur ab initio esse voluntatis, ex post facto vero, ubi scilicet semel initii sunt, aut promissione de iis in eundis facta, dicuntur necessitati, l. *Incommodato* 7. § 3. De eo quod certo loco, l. *Si sterilis* 21. §. penult. D. De nuptiis, c. *Similibus*: ita & matrimonia, prout late tradit Gutierrez *Tract. De juramento confirmatorio* c. 51. n. 4. c. 1. r. *Can. qu. c. 18. n. 10.* ubi sub finem addit, hanc esse praxim universalem orbis.

Non tamen statim per censuras Ecclesiasticas cogendi sunt, iuxta d. c. *Ex litteris*, sed prius per alias poenas, etiam carceris, Marc. Ant. *Genuen. in Praxi Neapol.* c. 14. *Basil. Pontius de sacram. Matrimonii* l. 12. c. 6. n. 2. c. *seqq.* Quod procedit, etiam si non accesserit defloratio, modo de promissione constat, *Genuen. ib. Farinac. Decis. criminali* 73. Cæteroquin si qui omnino renitentur, non sunt cogendi præcisè, quamvis juraverint se simul contracturos matrimonium d. c. 2. hoc t. quia coactiones solent plerumque difficiles habere exitus, c. *Requisivit* 27. h. t. & matrimonii coactio in tunc est ipso jure nulli, c. *De muliere* 6. c. *Veniens* 13. c. *Adid.* 21. h. t.

3. Differunt autem quoad effectum sponsalia purè contracta à conditionalibus, quod contracta purè sunt ab initio perfecta, quodq; consensu valida, licet alias nulla, ob impedimentum vel consanguinitatis vel affinitatis, aliave ratione, inducant publicæ honestatis iustitiam, quæ quidem impediatur & dirimat sponsalia vel matrimonia contrahenda, non autem contracta dissolvat. Conditionalia vero non nisi eveniente conditione obligatio- nem aut effectum aliquem publicamque ju-

sticiam inducant, c. *unico circa prima. juncto* §. *fn. h. t. in 6.* aut nisi postea consensus de præsen- ti intercedat, aut copula carnalis inter sponsum & sponsam subsequatur; nam his duobus casibus videntur à conditione adposita recessisse, & consensisse in matrimonium, c. 5. c. 6. *inf. De conditionibus adpositis* &c. Adhibita tamen moderatione *Concil. Trident. Sess. 24. c. 1. De reformatione*, quæ matrimonia clandestina decernuntur irrita, nec sponsalia de futuro persequentem copulam transeunt in matrimonium, sicut transibant secundum Jura antiqua.

§. IV. Quibus modis sponsalia dissolvantur.

1. Dissolvuntur morte alterutrius: *dissensu mutuo.*
2. Per religionis ingressum: per Ordinis sacriscriptionem.
4. 5. 6. Per discessum: per lapsum temporis: per defectum conditionis.
7. 8. Per subsequens matrimonium ac fornicationem alterius.
9. 10. Per lepram aut aliam deformitatem: per servitium.
11. Per supervenientem affinitatem & votum castitatis.

1. Dissolvuntur autem sponsalia Primo, morte alterutrius: nam mors omnia solvit, *Novel. 22. de nuptiis cap. 20. in princ.* Secundo, mutuo & contrario consensu contrahentium, sponsi & sponsæ, puberum; quemadmodum societas consensu sociorum iura dissensu mutuo dissolvitur, c. 2. h. t. *In actione* 66. D. *Pro socio*: quia quisque potest remittere, quod sua interest, ac juri suo cedere, quam diu non resultat vinculum indissolubile. Nihilque tam naturale est, quàm unumquodque dissolvi eo modo, quo colligatum est, *Nilil tam naturale* 35. D. *De R. I.* Idque adeo obtinet, licet sponsalia jurejurando confirmata fuerint, quia quotiescumque juramentum in favorem alicujus est præstitum, id ab eodem remitti potest, c. 1. sup. *De jurjur.* *Covar. c. 5. De sponsalib. in princ. Camil. in d. cap. 2. h. t.*

Dixi, puberum; quia si uterque vel alter eorum sit impubes, non dissolvuntur iuncto consensu sponsalia, nisi ubi ad annos pubertatis pervenerit.

pervenerint, *c. Anobis 8. s. De illis 9. inf. De desponsat. impub.* Et hoc statutum est ob inconstantiam & levitatem puerorum, ne quotidie nova contrahant sponsalia. In hac tamen specie solo dissentu ejus, qui pubes factus est, sponsalia dirahuntur, non expectato alterius, sive puberis sive impuberis, consensu, *d. cap. De illis cum seqq.* nisi fortè sponsalia juramento confirmata essent; nam eo casu etiam alterius dissensus requiritur, *c. Ex litteris 10. hoc tit.*

2. Tertio dissolvuntur per Religionis ingressum, *can. Scripsi 26. §. sponsi verò* (ubi exempla proferuntur) & *similibus xvii. q. 2.* nam si matrimonium ratum, non consummatum, ingressu Religionis dissolvitur, ut postea dicemus, à fortiori sponsalia, etiam non expectata professione. Ut proinde manens in saeculo, mox atque alter ingressus est Novitiatum seu habitum suscepit monasticum, proflus à sua promissione solutus sit, etiamsi alter postmodum deponat habitum. Si tamen Religionem ingressus postea ante emissam professionem egrediatur, tenetur ex parte sua cum muliere adhuc libera contrahere, si & illa velit, quia ipse solus non est à sua obligatione. Quod si vero quis cui fidem dederit, praestito juramento de contrahendo matrimonio, & velit Religionem ingredi, tutius facturus dicitur, si contrahat prius matrimonium, sicque juramentum adimpleat, & tunc Religionem ingreditur, *c. Commissum 16. hoc tit.*

3. Quarto, per susceptionem Ordinis sacri; nam is impedit contrahi matrimonium, *cap. 1. §. 2. inf. Qui Clerici vel virvovates &c.*

4. Quinto, per discessum alterius, ad alias & remotas terras se transferentis, altero non praemonito, *c. De illis 5. h. t.* quia sponsus ita per orbem vagans videtur ex parte sua renuntiasse sponsalibus, & cessasse juri suo; ac proinde alteri eadem renuntiandi potestas facta intelligitur. Vide Covar. *d. c. 3. De sponsalibus*, ubi tradit, quid de Jure civili aliter statutum sit, nempe ut sponsa teneatur expectare absentem sponsum per triennium, *l. 2. Cod. de repudiis.*

5. Sexto, per lapsum temporis praestituti ad matrimonium de praesenti contrahendum, *c. Sicut 12. h. t.* Cum enim hoc tempus adjectum sit scilicet obligationis causa, utique

ultra pretendi non debet, contra mentem contrahentium.

6. Septimo, si conditio sponsalibus, etiam juratis, adjecta, non sit impleta, *c. 3. inf. De cond. appositis.* Nam quae sub conditione promittuntur, non ante obligationem parient, quae conditio extiterit, quia sic deest consensus. Aliud dicendum, secundum jus antiquum, si ante conditionis defectum carnalis intervenerit copula, quia per eam censetur recessum à conditione, *c. Per suas 6. inf. eod. tit.* Agitur autem hic de conditionibus honestis & licitis, ut postea dicemus.

7. Octavo, Sponsalia de futuro, non secuta copula, dissolvuntur per sequentia sponsalia de praesenti sponsi sponsae cum tertio, tamquam per fortius vinculum, licet priora fuerint juramento confirmata, & in posterioribus non sit secuta copula, *c. Si inter postult. h. t.* Dicitur non secuta copula, quia cum secundum jus antiquum, ut ante diximus, sponsalia de futuro per secutam copulam transcant in matrimonium de praesenti, non sufficiente ad hoc conatu, *cap. Veniens 25. sup. l. qui fidem 30. §. cap. fin. h. tit.* Secundum illud Jus secuta copula sunt indissolubilia per posteriora, sive de futuro, etiam juramento confirmata (quia cum tale juramentum sit de re illicita non addit majus vinculum, quam si abesset) sive de praesenti.

8. Nonò, dissolvuntur per subsequentem fornicationem alterius, sive voluntariam, sive coactam, *cap. Quemadmodum 25. sup. De jurjurando*: sive carnalem, sive spiritualem, ut per haeresim vel apostasiam, *cap. 2. inf. De divortio, can. Non solum, can. Iam nunc & seqq. xxviii q. 1.* ita tamen, ut solus innocens ab obligatione liberetur: nam delictum suum nemini atrociorari debet. Per praecedentem tamen fornicationem, quae tempore contractus fuit, dummodò cognita aut facile cognosci potuerit, non dirimuntur sponsalia, *d. c. Quemadmodum*, secus si fuerit occulta omnino, & probabiliter ignorata.

9. Decimo, Per supervenientiam leprae, paralytios, aut alterius morbi contagiosi, vel propter amissionem nasi, oculi, aut aliam notabilem deformitatem in alterutro contrahentium, *d. cap. Quemadmodum & cap. fin. inf. De conjugio leprosf.* Dico, in alterutro; quia tanta

in conjugii vinculo est æqualitas, ut quæ in uxore locum habent, eadem & in viro obtineant, & c. *diverso, can. 1. & seq. xxxi. l. 9. 6.*

10. XI. per atrocem sævitiam sponsi sponsæve, aut ea incognitam & detectam postmodum, *Dilectus 24, hoc tit.* Similiter ob supervenientes inimicitias capitales inter sponsum sponsamque, vel utriusque familiam, ne forte quid deterius inde contingat, *c. 2. hoc tit.*

XII. Per supervenientem affinitatem, vel ratione cognationis spiritualis, *c. Veniens inf. De cognat. spirituali*; vel ratione copulæ carnalis intra gradum prohibitum, *d. c. Veniens & aliaz*. Cum enim ob affinitatem impediatur matrimonium, frustra de sponsalibus contenditur, *can. Si quis sponsam xxxi. q. 2.*

11. XIII. per votum castitatis, in sæculo emillum ante sponsalia, *c. Rursus inf. Qui Clerici vel voventes*. An autem etiam ante contracta per subsequens tale votum dissolvantur, dubitatur. Negat Navar. *d. loco n. 27.* Affirmat Sorus, volens tale votum esse licitum, quia pertineat ad statum perfectionis, & in sponsalibus semper intelligitur, dummodo non subeant statim perfectionem.

§ V.

De Matrimonio, quid nominis & rei.

1. Matrimonium unde dicitur, Conjugium, Connubium, Nuptia.
2. Matrimonii definitio enucleata.
3. Polygamia omni jure vetita.
4. Nuptias consensus non concubitus facit.
3. Verum matrimonium fuisse inter B. Iosephum & Virg. Deiparam.
6. Matrimonium est individua consuetudo.

Sponsalibus diximus initiari matrimonium, de quibus cum jam egerimus, postulat ordo, ut de ipso matrimonio videamus, quæ altera Tit. est pars, atque in primis de variis ejus appellationibus.

1. Dicitur verò matrimonium à Matre potius, quam à Patre Patrimonium, vel quia, *juxta D. August. contra Faustum c. 26.* non ob aliud debet fœmina nubere, quam ut mater fiat, matrisque nomen speret, vel, ut Gregor. propter dolores atque officium seu labores quos in procreanda & educanda prole suffert mater, *c. Ex Luteris sup. De convers. infidelium*. Aliter passim in jure appellatur Conjugium, Connubium,

Nuptia, *l. in eo jure 45. D. De ritu nupt.* Conjugium à Jugo domestica cura, cui pariter deportando mulier & vir per matrimonium adstringuntur, *can. Cum initiatur 5. xxvii. q. 2.* indeque conjuges, auctore Felto, quod sint pares ejusdem jugi Connubium verò & nuptiæ à nubendo, id est velando seu regendo, vel ut fœminæ noverint se semper maritis, tanquam capitibus suis, subditas, *can. Fœmina 7. xxx. q. 5. cau. Cum caput 15. xxxiii. q. 5.* vel quia pudoris gratia puellæ caput suum obnubere solebant, priusquam viro tradereatur, *can. Nec illud xxx. q. 5.* Unde & Rebecca *Genes. 25. vilo & cognito Isaac*, cui uxor ducebatur pallio se operuit, *d. can. Nec illud*. Sumitur tamen Nuptiarum nomen etiam aliter, quam pro matrimonio, nempe pro solemnitate & hilaritate, quæ matrimonii celebrandi causa adhiberi solet, ut dum sacri canones certis temporibus nuptias prohibent, *prout in c. Capellanus tuus 4. sup. de feriis & similibus*. Alioquin Nuptiæ pro contractu matrimonii sumptæ nunquam interdicuntur, nequidem Quadragesimali tempore, *d. c. Capellanus, & ibidem Abbas & alii* Patetque ex Conc. Trident. *Sess. 24. ca. 10. de reform. Matrim.*

2. Matrimonium autem definitur viri & mulieris conjunctio, individua vitæ consuetudinem continens, *c. Illud 1. sup. de praesumpt. Institut. de parvia potest. in princ.* Dicitur viri & mulieris, quia matrimonium non potest esse nisi in dispari sexu. Hinc nefanda & abominanda summeque à matrimonio aliena est illa conjunctio, qua viri viris commiscuntur, eamque morte ulciscuntur leges, non modo divina, *Genes. 19. Levit. 18. Exodi 20.* sed & humana, *l. Cum vir Cod. ad Iuliam de adult.* Jure vero Canonico, si tales Clerici fuerint, dejectuntur à Clero, vel ad agendam poenitentiam in monasterium detruduntur: Si laici, excommunicantur, & à cœtu hominum arcentur, *c. Clerici inf. de excessibus Prælator. c. Vi clericorum sup. de vita & honest. Cleric.*

3. Dicitur etiam, viri & mulieris, in singulari numero, quia neque Jure civili neque Canonico licite possunt per matrimonium plures, sive viri sive fœminæ, conjungi uno viro vel fœminæ: Et polygamia, seu pluritas virorum aut mulierum simul, repugnat quatuor finibus matrimonii: Qui sunt, procreatio prolis, &

§cc

cdv.

educatio; socialis cohabitatio ad familiam rectè administrandam, muniaque domestica inter se congruè partienda ac subeunda; remedium concupiscentiæ, ac denique Sacramentum seu signum conjunctionis Christi cum Ecclesia. Dixi, simul; quia licet, semperque licuit, successivè plures habere vel uxores vel viros, priori matrimonio per mortem alterius conjugum dissoluto, ut patet ex Tit. de secundis nuptiis.

4. Sequitur in definitione conjunctio. Pro cuius intelligentia sciendum, in matrimonio hæc tria potissimum repetiri, Consensum interiore, contractum exteriorem, & vinculum ex iis ortum: Hic autem sumitur conjunctio pro vinculo animorum, nato ex mutuo consensu interiori & contractu exteriori, tamquam causa efficiens; non autem pro conjunctione corporum, quia matrimonium non facit concubitus, seu virginitatis defloratio, sed pactio conjugalitatis, seu mutua voluntas & consensus, l. Nuptiis D. de Reg. Juris, can. Cum initiatur can. Sufficiat xxvii q. 2. c. Cum locum 14. & alibi b. s. Et cum carnalis copula sit usus rei, in alterius potestatem per matrimonium translata, non magis ad essentiam matrimonii pertinet, quam in omni alio contractu, veluti emptionis, locationis, & c. usus rei in eum deductæ pertinet ad substantiam ipsius contractus.

Nunc sequitur, matrimonium, solo consensu contractum, licet nulla copula carnalis intercesserit, dici verè matrimonium, can. Conjuges & can. Conjuges xxvii q. 2. nec dirimi per aliud subsequens cum alia, etiam carnali copula consummatum, c. fin. inf. de sponsa duorum * 5. Similiter verum matrimonium fuisse inter B. Joseph & D. Virginem, can. Beata xxvii q. 2. quos conjuges fecit consensus cohabitandi, & individuam vitæ consuetudinem retinendi: nam licet B. Virgo proposuisset servare vovum virginitatis in corde, nihilominus committens virginitatem suam divinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed divinæ inspirationi in utroque obediendo, d. can. Beata.

Non obstat can. Non est dubium 16. cum seq. ibid ubi dicitur, non esse dubium, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua commisitio sexus non docetur fuisse; quia, ut advertit edictio Gregoriana, prior Canone non reperitur apud D. Augustinum, ex quo eum citat

Gratianus, videturque summarium Canonis sequentis, quem depravatè quoque legit Gratianus, ut videtur ibidem licet in editione Gregoriana.

Non obstat etiam, quod matrimonium efficiat, ut sint duo in carne una, quod non videtur efficere ante copulam: Quia esse duos in carne una, non est commiseri, sed haberi tamquam unam carnem, quod fit per hoc solum, quod uterque alterius corporis potestatem habeat.

6. Continetur autem matrimonii individua consuetudo, quia eo animo contrahitur, ut nunquam dissolvatur, nec enim matrimonium ad tempus contrahi potest, can. Solet xxxii q. 2. c. fin. inf. de condit. appositis. in eoque distinguitur à concubinato, qui tantum ad tempus instituitur, donec placuerit.

Non obstat, quòd Jure civili matrimonium multis modis etiam quoad vinculum dissolvatur, altero conjugum licet in vivo, toto Tit. D. de divortio & Cod. de repudiis: Quia illa dissolutio & separatio præter mentem & animum contrahentium evenit. Jure verò Pontificio, quod hac in parte sequendum est, matrimonium est verè individuum atque indissolubile, quoad vivit uterque conjugum, quia quos Deus conjunxit, homo non separet, can. Si quis cum matre sine can. Quos Deus seq xxxii q. 2. Licet aliquando conjuges separentur a se invicem quoad horum seu cohabitacionem, inf. Tit. de divortio: Et matrimonium non consummatum per Religionis ingressum dissolvatur. Individua verò consuetudine continetur, ut mulier talem se in omnibus exhibeat viro, qualis ipsa sibi est, & è converso, d. can. Beata, s. c. u. ut dicitur in l. 1. D. de ritu nuptiarum, consortium omnis vitæ, divini atque humani juris communicatio. Et hinc fit, quòd ejusdem civitatis censeatur uxor, cujus est mantus, l. fin. § idem rescripserunt, D. Ad municipalem: Aliaque similia ea ratione mariti competant: De quibus vide Tholosanum, Synag. Juris universi l. n. 9. c. 4. n. 9. § 6.

§ VI. De materia, forma & ministro matrimonii.

1. Materia sunt corpora ipsorum contrahentium.
2. Forma sunt verba conjugum sive signa exprimentia consensum.

3. 4. Ministri sunt persona contrahentes, nō Sacerdotes.

Omissis variis Doctorum opinionibus, dicendum, materiam matrimonii esse ipsa corpora

trahentium. Ut enim aliorum contractuum materia semper est res illa, de qua est contractus, quæque datur & accipitur, veluti materia emptionis est domus, ager, equus, vestis: Ita etiam cum in contractu matrimonii corpora ipsorum contrahentium tradantur mutuo, & accipiuntur juxta illud 1. ad Cor. 7. *Vir non habet potestatem sui corporis* &c. ipsa erunt materia hujus Sacramenti, non etiam consensus, ut vult Gl. 16. *Tua nos* 26. h. 1. quando quidem Christus matrimonium reliquit intra limites & naturam contractus, addidit ei consecrationem, ut esset contractus sacer, qui ante Christi institutionem erat profanus. Vide Covar. 1. p. de Matrim. § unico n. 8. & Basil. Pontium de matrim. lib. 4. ca. 7. n. 12.

2. Similiter ut forma aliorum contractuum est consensus mutuus, expressus verbis vel signo aliquo externo, quo inter contrahentes de re danda & accipienda convenit: Ita forma matrimonii sunt verba ipsa conjugum, vel signa externa, exprimentia consensum. Nam licet in profanis contractibus verba sufficiant sine consensu interno, eo quod homines verbis exterius prolatis stare debeant, nec possit judicare de internis: tamen in contractu matrimonii, ob ipsius excellentiam, requiritur etiam consensus internus signo aliquo externo expressus. Verba ad contrahendum matrimonium magis idonea sunt. *Ego te in meam uxorem accipio, & ego te accipio in meum maritum* &c. Si inter virum penult. h. 1. vel alia similia, consensum de presenti exprimentia, dummodo serio, non joco pronuncientur, alioquin non obligant. l. *Obligationum substantia* § si. D. de oblig. & act. Quod si verò idonei scientia & ætate ad contrahendum matrimonium, per verba contrahant obscura, ut alter alterum non intelligat, communem verborum intellectum idiomatis, quo contractus, sequi tenentur, c. ex lit. h. 1.

3. Ministri verò hujus Sacramenti sunt ipsæmet personæ contrahentes. Si quidem is est minister Sacramenti, qui formam Sacramenti superinducit materiæ: Id autem faciunt contrahentes proferendo verba, aut signa edendo, quibus mutuum consensum exprimunt. Quamquam, ubi Conc. Trid. est promulgatum, debeant ex illius decreto ea verba proferri, aut signa edere, in præsentia Parochi, aut alterius de ejus licentia, & coram testibus, ut postea dicemus.

4. Quod autem Sacerdos non sit hujus Sa-

cramenti minister, nec ejus verba & benedictio sint de essentia matrimonii, sed merè extrinseca patet tum ex eo, quod ante Conc. Trid. matrimonium, sive publicè sive clandestinè absque Sacerdote contractum, fuerit verum matrimonium; tum ex eo, quod secundæ nuptiæ non benedicantur à Sacerdote, & tamen, sint vera matrimonia & Sacramenta.

Non obstat Canon aliter xxx. q. 5. ubi matrimonia, sine Sacerdote contracta, videntur non esse matrimonia, sed adulteria, vel stupra, vel fornicationes: Quia id intelligitur de foro exteriori, quatenus Ecclesia semper præsumpsit & judicavit fornicationem, nisi matrimonium legitimis testibus probari possit. Hodie post Conc. Trid. matrimonium absque præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis, de ipsius Parochi vel Ordinarii licentia, contractum est nullum & irritum, ut postea dicetur.

§ VII. De ætate requisita ad contrahendum matrimonium.

1. *Ætatem leges pubertate & annorum numero definiunt.*

2. *Canones ex habitu corporis & potentia generandi*

1. **Q**uemadmodum verò ad contrahenda sponsalia, ita & ad matrimonia ineunda imprimis requisita est ætas certa. Quæ autem ætate expediant & valeant matrimonia contrahi, variè censuerunt Philosophi, ut videre licet apud Covar. p. 2. de matrim. c. 5. cum verò matrimonium ad proli generationem institutum sit, Jura tam Civilia quam Canonica hanc ætatem pubertate definiunt: Hoc tamen discrimine quod Civilia pubertatem ex annorum numero soleant æstimare, in masculo quatuordecim, in femina duodecim, *Instit. de nupt. in princ. juncto Tit. Quibus modis finiatur tut. & c. 3. inf. de despos. impub.* ea quidem differentia inter utrumque sexum, quod potentia generandi citius foemina, quam viris accidere solet, qua de re lætè Tiraquel l. 6. *connub. n. 38.* Gutierrez in *Auth. Sacramenta puberit. c. Si adversus venditionem, &c.*

2. At verò sacri Canones pubertatem ex habitu corporis & potentia generandi metiuntur, quæ prædictum annorum numerum nonnunquam antevertit, c. 3. 8. & alius inf. de despos. impub. Quod cum sit, dicitur malitia sive prudentia supplere ætatem, scilicet juris Civilis, c. 9. inf. d. tit. & unico §. 1. eod. in 6. Exempla vide apud

Hec 2

Sanchez

Sanchez de Matrim. l. 7. disp. 14. n. 20. Tiraquel d. loc. n. 37. Idem que si pubes & impubes, vel duo impuberes, non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non suppleat, per verba contraxerint de presenti, nullum inter eos erit matrimonium: Adeo ut ne quidem per adventum pubertatis convalescat, nisi jure veteri per carnis copulam subsequatur. Vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis, ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidenter, d. c. unico §. 1. de desponsat. impub. in 6. Matrimonium tamen ita contractum ex juris interpretatione resolvitur in sponsalia de futuro, inducitque Justitiam publicæ honestatis, d. c. unico §. 1. in fine ut scilicet actus, qui non valet, uti agitur saltem eo modo valeat, quo valere potest. Ueo tamen casu matrimonium inter impuberes contrahi potest & contractum toleratur, ex Constitut. Nicolai papa, in c. 2. inf. de desponsat. impub. nempe urgentissima aliqua necessitate interveniente; utpote pro bono pacis.

§. VIII.

De Consensu contrahentium matrimonium.

1. Matrimonium citra consensum mutuum iniri non potest.
2. Et ad hoc virtualis sufficit consensus.
3. Exprimi debet signo aliquo exteriori.
4. Debet esse liber ab omni justo metu.
5. Nisi is purgetur vanus metus non excusat.

1. **R**equiritur quoque ad matrimonium vel maxime mutuum consensum illud contrahentium, satis constat ex c. Cum locum 14. & aliis h. s. quia is solus, & non concubitus, nuptias facere dicitur: ut inter invidios aut dissentientes, non contrahitur matrimonium, l. Si parte cogente 22. l. In vitam 29. D. de ritu nupt. aded ut nullâ auctoritate humanâ iniri possit matrimonium citra interventum hujus mutui consensus, eo quod, ut alias rationes omittam, matrimonium sit contractus quidam, de cuius essentia est consensus contrahentium.

2. Necessè tamen non est, hunc consensum esse formalem, sed sufficit virtualis, qui præsupponit actualem præcessisse. Nam placuit per procuratorem, iniri matrimonium posse, dum tamen ad hoc speciale habuerit mandatam de

certa ducenda, quod medio tempore non fuerit revocatum *fin. de procurat. in 6.* Hoc enim casu, licet dominus eo tempore, quo procurator ejus nomine contrahit, nihil minus cogitet, quam de matrimonio, subsistat matrimonium, & verè contrahitur, quia sufficit, quod consensus alterius ex post facto accesserit: Siquidem hoc modo & alii contractus, qui consensu inveniunt, inter absentes per nuntium vel epistolam celebrari possunt, l. 1. §. fin. D. de contrah. empti.

Debet autem consensus hic conferri in mutuum corporum potestatem & veluti dominium ac traditionem, non verò in ipsam copulam carnalem, nisi implicite, quia illa non spectat ad essentiam matrimonii: *Ve patet ex ante dictis, & ex cas. Beata & duobus seq. q. xxvii. q. 2.*

3. Præterea exprimi aliquo signo exteriori, ut utriusque innotescat. Nihil tamen refert, an verbis, an nutu, vel alio inditio exteriori a contrahentibus exprimatur, c. Cum apud sedem 23. c. Tua fraternitatis §. h. e. Cum etiam muti ac surdi matrimonium rectè contrahant per consensum signis expressum. Cur autem mutus matrimonium potius nutu contrahere valeat, quam Sacerdos nutu pœnitentem absolvere, ratio hæc est, quia matrimonium habet formam contractus, qui ex natura sua celebrari etiam inter mutos atque absentes potest. At verò Sacramentum pœnitentiæ habet formam iudicii, in quo pronuntianda est à Judice sententia, audito prius & examinato reo: Jam autem mutus natura prohibetur esse Jdex, l. Cum prater 12 §. non autem D. de iudiciis.

4. Insuper consensus liber sit necesse est ab omni metu, qui possit in virum constantem cadere, cap. Veniens 15. h. e. id est, qui prudentem & constantem virum meritò promoveat ad matrimonium, tanquam ad minus malum: Qualis est metus mortis, mutilationis, servitutis, verberum, longi carceris, exilii, stupri, amissionis bonorum vel majoris partis, excommunicationis injustæ & sublata difficilis, ac denique omnis, qui respectivè meritò gravis censeri queat. Quod vir prudens arbitrabitur. Nam talis metus matrimonium, quod maxime liberum esse debeat, reddit nullum, de ca. Cum locum & aliis hostis. etiam si consummatum fuerit: idque ex constitutione humana, ob defectum sufficiens.

scientis & plena libertatis, non verò jure naturali aut diviso præcisè, ex defectu libertatis, ut vult Covar. quia quæ metu fiunt, sunt absolutè libera, possunt que esse meritoria vel demeritoria, licet secundum quid sint violenta ex 8. Et hic c. 1.

Nihil autem interest, an contrahens sua culpa, an aliena inciderit in hunc metum, ut patet in eo, qui deprehensus in stupro cum puella ad matrimonium cum ea contrahendum stricto pignone adigitur d. cap. Veniens 15. juncto d. cap. Cum locum hoc e. dummodò incussus metus injustè fuerit in ordine ad extorquendum consensum matrimonialem. Nam si quis justè ad judicatus suspensio ob metum mortis cum meretricè vel alia simili persona, ut subinde fit, contrahat, vel per excommunicationem cogatur contrahere cum ea, cum qua se contracturum juravit, tenet matrimonium.

5. A justo verò metu recessus videbitur, si metum passus passivè sponte alteri contrahentium cohabitaverit. Ad id 21. h. r. aut corpus illi suum commiserit: convalescit enim ejusmodi matrimonium novo succedente consensu libero, saltem tacito.

6. Cæterum vanus timor matrimonio contrahendo nihil obest, l. Vanis timoris 84. D. de Regulis juris Cujusmodi esse metum reverentialem verius videtur, quo filius vel filia ob reverentiam parentum, nullis verberibus, minis, aut alio justo metu, adacta in matrimonium oblata consentit, arg. l. Si patre cogente 22. de ritu nuptiarum.

§. IX.

De consensu parentum, an is necessarius.

1. Jure Civili necessarius est.

2. Jure Canonico de honestate dumtaxat.

Differant hac in parte Jus Civile & Canonicum. Nam Civile eorum, in quorum sunt potestate contrahentes, consensum, & quidem prævium exigit, Institut. de nupt. in princ. aded ut licet nuptiæ sine parentum consensu contractæ, hoc jure, contemplatione publicæ utilitatis, non dissolvantur, Paulus 2. Sent. Tit.

20. nihilominus tamen injustæ atque illegitimæ, injustique & illegitimi ex eis suscepti liberi censentur, l. Paulus 11. D. de statu hominum. Impunè tamen filii filiarve sine patris, in cujus sunt potestate, consensu contrahant, si is ante vicissimum quintum annum ætatis conditionem eis non querat, aut injuria prohibuerit ducere uxorem vel nubere, l. cap. 19. de ritu nupt. vel patrem furor occupet, Institut. de nupt. in princ. vel captivitas, l. Si ita 9. l. seq. D. d. t. Matris curatorum, & aliorum, in quorum potestate non sunt contrahentes, consensus nō videtur necessarius, l. In copulanda. Cod. de nuptiis. Similiter filius filiarve emancipata sine consensu patris uxore ducere & nubere potest, l. Filius 25. D. de ritu nupt. nisi ætate adhuc minor sit, hoc enim casu lex assensum patris exigit, l. In conjunctione 10. C. de nuptiis, licet vidua sit, l. Vidua 18. Cod. eod. Præsumitur autem consentire pater, favore matrimonii, qui sciens illud cōtrahi non cōtradicit, l. 1 §. 1 D. de sponsal.

2. At verò Jure Canonico honestum quidem est adhibere consensum parentum, c. 1. inf. de sponsal. impub. Idque suadet ratio naturalis. Et quidem multò magis expedit adhibere in matrimonio, quam in sponsalibus, propter indissolubile vinculum, quod inducit, ut ubi periculum majus intenditur, cautius etiam agatur. Vbi periculum 3. de elect. in 6. maxime ex parte filiarum, quarum sexus & infirmitas paternæ pr. identitæ vel juris subsidium desiderat, l. 1. c. 2. D. A. S. C. Vellejanum, quippe quæ plerumque maritorum rigillatione adversus propria commoda consensum præbent, l. Si pater Cod. de sponsal. Indeque fit, quòd multi Canones matrimonia sine consensu parentum contracta damnant, ut can. Nostrates & alii xxxii. q. 2. Veruntamen id necessarium non est, sed sufficit consensus eorum, qui contrahunt, ut patet ex can. Sufficiat xvii. q. 2. & Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. de reform. matrim. ubi anathemate damnant affirmantes, matrimonia à filiisfam. sine consensu parentum contracta esse irrita, & parentes ea rata vel irrita facere posse, ed quòd matrimonia debeant esse libera. Cui favet et ratio, quòd in iis, quæ ad Sacramenta pertinent, non consideretur patris potestas, c. fin. de iudicis in 6. Hinc merito Covar. 2. p. de sponsal. c. 3 §. 5 docet, filiam sine consensu patris nubentem non posse exheredari, licet turpi, vel indigno nubat, ante ætatis

annum xxv. quantumvis pater velit eam tradere æque digno, congrua constituta dote: quia nemini facit injuriam, qui jure permittente matrimonium contrahit; & alias tolleretur aut plurimum minuere tur libertas, ad matrimonium à Jure Canonico requisita.

§. X.

Quinam matrimonium contrahere possint.

1. *Quidam prohibentur natura, quidam lege.*
2. *Impedimenta dirimentia matrimonium contrahentium.*
3. *Impedimenta contrahi impedientia.*
4. *De hermaphrodito.*

Circa requisita ad contrahendum matrimonium restant personæ contrahentium. Contrahere possunt, quicumque in legitima ætate constituti consentire possunt, modo non prohibentur. Est enim edictum de matrimonio contrahendo prohibitorium, ut quicumque non prohibentur, per consequentiam admittantur, *cap. Cum apud 23 hoc tit.*

1. Prohibentur autem aliqui aut naturâ, ut furiosi durante furore, *c. Dilectus 24. h. tit.* Alioquin intervallo lucido furiosus contrahere potest, nec contractum superveniente furore dissolvitur: item impuberes, nisi malitia suppleat ætatem; & impotentes, *l. In causis Cod. de repudiis.* Aut lege, eaque vel naturali, vel divina aut Ecclesiastica. Nam licet Ecclesia matrimonii naturam, ut est Sacramentum, immutare non possit, tamen, quatenus est contractus, certas leges ac solemnitates ad illud contrahendum potest præscribere: quia Christus evcheos matrimonium ad rationem Sacramenti, statuendo ut omnis legitimus matrimonii contractus inter fideles, id est baptizatos, sit Sacramentum, nihil immutavit circa matrimonium, ut est contractus: nec definiit, qualis & quis esse debeat hic legitimus contractus: nec item quæ personæ essent legitimæ vel illegitimæ ad eum celebrandum: sed id reliquit humanæ potestati.

2. Et ideo potest Ecclesia aliquos ab eo contrahendo submovere: prout etiam submovet, constituto duplici impedimentorum genere, uno dirimentium, ut vocant, altero impedi-

tium contrahi, non tamen dirimentium contractum. Impedimenta dirimentia, secundum jus antiquum duodecim assignantur contenta his verbis.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Civitas disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas, Si sis affinis, si forte corre nequibus, Hac socianda vetant, connubia facta retrahant.

Quibus Tridentina Synodus adiecit clandestinum matrimonium.

Impedimenta verò, quæ matrimonium contrahi impediunt, non tamen dirimunt contractum, sunt duplicis generis. Quædam enim non confurgunt ex crimine aliquo, & sunt quinque, his verbis contenta.

Ecclesia vetitum, nec non tempus servatum, Atque Catholicismus sponsalia, junctio votum, Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Alia ex crimine proficiscuntur, & sunt septem comprehensa his verbis:

Incestus raptus sponsata, mors mulieris, Susceptus propria sobole, mors presbyteralis, Vel si pœniteat solemniter, aut Monialem, Accipiat, prohibens hac conjugium sociandum.

De quibus omnibus agerem eo ordine, quo proposita sunt, nisi propositum esset sequi ordinem Titulorum, qui in Decretalibus sunt.

4. Quantum autem ad hermaphroditum attingit, cum judicandus sit vir vel femina, secundum sexum in eo prævalentem. *l. Quartus D. de statu hominum*, si virilis prævaleat, vir judicandus erit, & uxorem ducere poterit, si femineus prævaleat, viro nubere, *Gloss. in cap. Si testes in V. ad testimonium 1 v. q. 3.* Et si juxta alium sexum contrahat, matrimonium erit irritum, & quidem jure naturæ, tanquam initium inter personas ejusdem sexus. Quòd si uterque sexus sit æqualis, poterit eligere sexum quo uti malit, & præstito juramento, quod in posterum non nisi semel electo utetur, secundum quem elegerit, matrimonio jungi. Vide Sanchez *de matrim. lib. 7. Disput. 16.*

¶ (†) De

TITULUS II.

De desponsatione impuberum.

1. *Ætas ad contrahenda sponsalia definita non est ut in nuptiis.*
2. *Plurimum septennis est, dummodo usus rationis adsit.*
3. *De sponsalibus duorum infantium vel alterutrius.*
4. *Impuberibus permissum est à sponsalibus recedere.*
5. *Etiàm in sponsalibus malitia suppleri astatim.*

DE sponsalibus & matrimonio in genere vidimus, & utrobique de Jure tam Civili quam Canonico diximus requiri certam ætatem, de qua quoad sponsalia contrahenda paulò specialius agendum est.

1. Quia igitur sponsalia sunt promissiones quædam, ut ante dictum est, ideo deponunt necessariò usum rationis & aliquam prudentiam, ac proinde ætatem saltem septennem, in utroque sexu completam, *cap. 4. c. Accessit 5. & alia hoc tit.* quia usuratiois & prudentia ut plurimum adsunt post septennium, superata jam infantia, *l. in sponsalibus 14. D. de sponsal. & l. Si infanti 18. in princ. Cod. de iure deliberandi* sufficit tamen ultimam diem esse inceptam, favore matrimonii.

Ad matrimonium verò contrahendum diximus supra Jure Civili definitam esse ætatem duodecim annorum in fœminis, quatuordecim in masculis. Ratio diversitatis inter sponsalia & matrimonium est, quòd ad sponsalia sufficiat usuratiois, qui eodem tempore viris & fœminis advenit seu advenire solet: ad matrimonium verò requiratur potentia generandi, quæ solet citius fœminis accidere.

2. Id tamen intelligendum est, dummodò septennes usum rationis habeant. Nam si uterque vel alter usum rationis non habeat, irrita sunt sponsalia. Et ideo Modestinus *J. C. d. l. in*

sponsalibus ait, non esse definitam ætatem in sponsalibus, ut in matrimoniis, quia scilicet in matrimonio semper sufficit ætas definita à Jure, in sponsalibus non semper, quia sæpè septennio completo deest usus rationis.

3. Si igitur infantes ad invicem, vel unus major septennio & alter minor, sponsalia contraxerint, ipsi, vel parentes pro iis, sunt nulla & irrita sponsalia hujusmodi, nec per lapsum dicti temporis convalescunt, nisi per cohabitationem eorum mutuam, seu alias verbo (ut si facti majores vocent se sponso) vel factò (ut si post septennium se osculentur ut sponsi) liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, *c. unico eod. in 6.* seu alias expressè vel tacitè sponsalia ratificent.

Hinc qui cum puella minore septennio contraxit, non prohibetur matrem ejus in uxorem accipere, nisi illa major septennio facta in sponsalia consenserit, *d. cap. Litteras 4. h. 2.* Etenim major septennio, licet impubes adhuc, potest contrahere sponsalia de futuro, quia scilicet intelligit aliquo modo, quid agat, quod satis est ad sponsalia de futuro, *d. l. in sponsalibus.*

4. Attamen quia impuberes non omninò intelligunt, quid agant, permittitur ipsis, ubi ad annos pubertatis pervenerint, à sponsalibus antè pubertatem contractis rescire, si voluerint, *c. De illis 7. c. Anobis & c. Attestat 10. h. t.* nisi carnalis commixtio antè intervenit, spectato jure antiquo, quia sic videntur consensisse in matrimonium, licet nondum fuerint puberes, anticipante & supplente tempus pubertatis malitia, *d. cap. Anobis & c. cap. de illis 9. h. 1.* Secus juxta Conc. Trid. ex cujus decreto sponsalia de futuro non amplius per copulam subsequutam transeunt in matrimonium.

Non obstant Jura quædam, in quibus dicitur, impuberem sponsalia, à patre suo nomine contracta, postquam pervenerit ad perfectam ætatem, debere omninò adimplere: quia id intelligitur de debito honestatis, non necessitatis.

Non obstat quoque, quòd filii tunc demum potestas dissentendi concedi videatur, si indignum moribus vel turpem sponsum elegerit ei pater, *l. Sed ea qua pater & tunc autem D. de sponsalibus*, aliasque Jure civili dissentiendo justam ingratitudeis atque exheredationis causam præbeat, *Novel. 115. Ut cum de appell. cognosc.*

cognosc. cap. 35. Si alicui i. quia hoc Jure Canonico non obtinet, Gloss in *e. hoc tit.*

5. An autem ut in matrimonio ita & in sponsalibus malitia suppleat ætatem, video dissentire DD. Probabilius videtur supplere, prout existimant Covar. & Sanchez, quia Juramentum requirunt septennium, ut contracturi sponsalia intelligant, quid agant, *d. l. in sponsalibus*: ergo si ante septennium id intelligant, malitia suppleat ætatem, validus erit contractus præsertim cum in sponsalibus non tantum sit periculum, quantum in matrimonio quod est indissolubile, & oneribus plenum. Idque satis in Jure expressum videtur, saltem in æquivalenti, hoc ipso scilicet, quo Jus disposuit, per malitiam suppleri ætatem in matrimonio, cum sponsalia sint via & dispositio ad matrimonium.

Ut proinde non obstat, quod ubi Jus certam ætatem ad intellectum & discretionem exigit, non possit ea per malitiam aut præcox judicium suppleri, nisi Jus ipsum id exprimat, prout expressit pro contractu matrimonii, *c. Continebatur 6. d. c. Anobis hoc tit.* non etiam pro sponsalibus: quia illud obtinet, nisi contrarium sit Jure expressum in aliquo æquivalenti, ut hic contingit. Vid. Sanchez *lib. 1. Disputat. 15. q. 2. §. 3* In qua tenet sufficere ad validitatem sponsaliorum, in quacumque ætate, si ante septennium adsit: præscriptum nihilominus esse septennium à Jure, ut præsumitur, nisi contrarium manifestè appareat.

TITULUS III.

De clandestina desponsatione.

1. Clandestina matrimonii semper Ecclesia desponsata fuit.
2. Conc. Trident. secretum de contrahendis matrimoniis.
3. Denuntiationes sive banna ex causa remitti possunt.
4. Matrimonium absque Parocho & testibus con-

tractatum est nullum.

5. Denuntiationes ad solemnitatem pertinent, non ad essentiam.
6. Conc. Trident. non obligare, nisi ubi publicatum est.
7. Parochus proprius quis dicatur.
8. Ejus presentia requiritur, non approbatio.
9. Alti presbyter sit, necesse non est.
10. Matrimonium clandestinè contractum de novo contrahi potest.
11. Circa sponsalia nihil immutatam novo jure.
12. Quis proprius sit Parochus vagabundorum & peregrinorum.

1. Inter ea, quæ in contrahendis matrimoniis in primis cavenda sunt, vel maximum quoque est vitium clandestinæ desponsationis, id est, matrimonii clam contracti, de quo in hoc Tit. agitur. Nam tametsi jure antiquo matrimonia clandestina, id est non præsentibus Parocho vel testibus, libero consensu contrahentium celebrata, rata ac vera essent, *c. 1. hoc tit. pro* ut etiam definit, Conc. Trident. *Sess. 24. c. 1. De reformat. matrim. in prin* quia consensus interpositus privatim contentus est, & solus facit matrimonium: tamen Ecclesia ob gravissima incommoda, quæ ex hujusmodi matrimoniis in Republica contingere solebant, ea semper detectata fuit, atque prohibuit, *can. non omnia & alii xxii q. 2. can. Aliter, can. Nestratei xxx. q. 5.*

Novissimè vero Conc. Trident. *d. loco*, cum animadverteret prohibitiones illas ob hominum inobedientiam jam non prodesse, & gravia peccata perpendere, quæ ex iisdem clandestinis conjugii ortum haberent, præsertim eorum, qui in statu damnationis permanent, dum, priore uxore, cum qua clam contraxerant, cum alia palam contraherent, cum ea quæ in perpetuo adulterio viverent, præcepit, ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Ecclesia inter Missarum solemnias publicè denuntietur, inter quos matrimonium sit contrahendum: quibus denuntiationibus factis, nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie Ecclesie procedatur; ubi Parochus, viro & muliere in-

terrogatis, & eorum mutuo consensu intellecto, dicat: *Ego vos in matrimonium conjungo. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*; vel aliis prout verbis, juxta receptum uniuscujusque provinciarum ritum. Quod si aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium maliciosè impediri posse, si tot præcesserint denuntiationes, tunc vel una tantùm denuntiatio fiat, vel saltem Parocho & duobus vel tribus testibus præsentibus matrimonium celebretur, ac deinde ante illius consummationem denuntiationes in Ecclesia fiant, ut, si aliqua subsint impedimenta, facilius detegantur; nisi Ordinarius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ denuntiationes remittantur; quod illius prudentiæ & judicio sancta Synodus relinquit.

3. Remitti que possunt per Episcopum, non solum ex causa in Concilio expressa, cum scilicet matrimonium maliciosè impediri potest, verum etiam ex aliis, justis tamen & arbitrio Episcopi ponderandis, de quibus *Zyp. Tit. desponsal. & matrim. n. 11.* ut si in festo tempus clausum, ut vocant, quo nuptiæ prohibentur; si aliàs timeatur, ne puella à parentibus vel tutoribus tradatur ignobili: si constitutus in articulo mortis velit contrahere cum concubina, ut legitimeret proles ex ea jam antè suscepta: si dives velit ducere pauperem, nobilis ignobilem, senex juvenem. *Piafec. p. 2. cap. 4. art. 4. num. 5.* post *Navar. in Manuali cap. 22. à n. 30.* & *Henriquez de matrim. cap. 5.* subjungens, his casibus, & similibus, quibus concedenda videretur denuntiationum omissio, securius esse pius examinare testes ad minus duos, qui deponant, scire se inter contrahentes nullum subesse impedimentum, ex *Geno in Praxi. c. 26. n. 4.*

4. Qui verò aliter, quàm præsentì Parocho, vel alio sacerdote, de ipsius Parochi seu Ordinarii (subaudi, vel Vicarii ejus generalis, juxta declarationem Cardd.) licentia, & duobus vel tribus testibus, matrimonium contrahere attentabunt, eos dicta Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & hujusmodi contractus irritos & nullos esse decernit.

5. Ubi observandum, denuntiationes & celebrationem matrimonii in facie Ecclesiæ spectare dumtaxat ad solemnitatem; & propterea, si omittatur, non idè irritari matrimo-

nium, sed reddi clandestinum, modò cætera requisita serventur, ut patet ex verbis ipsius Decreti; licet puniri possint sic contrahentes, *Navar. in Manuali d. cap. 22. Piaf. d. loco n. 4.* Ac verò præsentia Parochi, vel alterius Sacerdotis de ejus vel Ordinarii licentia, & adhibito testium, spectant ad matrimonii quandam essentiam: & proinde si hæc desint, vel eorum aliquid, matrimonii contractus non solum clandestinus, sed & nullus irritusve erit, *uspatet ex versio. Qui aliter quàm præsentè Parocho &c.* Aded ut ulterius per Episcopum irritari non debeat, sed solà opus sit declaratione, esse nullum & irritum, *Piaf. d. loco num. 7. ex declarat. Cardd. quam refert.* Quinimò matrimonium taliter contractum aded est nullum, ut contrahentes possint, si velint, separari ab invicem, etiam non expectatâ sententiâ Judicis declaratoriâ, *Navar. de clandest. desponsat. Conf. 3. n. 2. & Confil. 5. num. 1.* nec ratificetur per subsequentem copulam, quia illa ratificatio cessat post Conc. Trid. ut antè diximus, & docet *Navar. de sponsal. Confil. 18. num. 3.* imò ne quidem in sponsalia de futuro resolvitur, *Navar. d. Conf. 3. n. 3.* nisi esset contractum inter impuberes, vel unum puberem & alium impuberem, *juxta c. 1. de sponsal. impub. in 6. Piaf. d. loco n. 9.*

6. Observa tamen prædicta obtinere in locis, ubi hoc decretum Conc. Trid. promulgatum est: nam spectat tantùm ad ea matrimonia, quæ post publicationem ejus contracta sunt, adeoque post triginta dies, à die primæ publicationis in parochia factæ numerandos, *ut colligitur ex fine d. cap. 1. Conc. Trid. & quidem post Kalend. Maii ann. 1564. juxta Bullam Pii IV.*

7. Parochus autem proprius, quem Conc. requirit, est Parochus seu sacerdos, cui principaliter incumbit cura animarum in loco, ubi contracturi domicilium fixum habent, sive vir, sive mulier. Quod addo, quia sufficit præsentia Parochi seu habitationis vel mulieris, dum in ejus Parochia contrahitur, vel viri, quando in hujus Parochia celebratur matrimonium: quia solum requirit præsentiam Parochi absolutè, non autem utriusque conjugis, & ita declarasse Sacram Congregationem testatur *Navar. de clandest. desponsat. Conf. 4. n. 2.* Hinc licet Parochus sponsæ non possit eidem

adistere in parochia sponsi, valeret nihilominus matrimonium, si contra fieret, quia verè Parochus est alterius.

Proprii item Parochi nomine venit quilibet Sacerdos, deputatus ab ipso Parocho: & satisfit Conc. si coram illo contrahatur, etiam si generaliter tantum ipse fuerit commissum exercitium Sacramentorum: imò si verbaliter tantum. *Piasc. d. loco n. 13. & 14. ex Navar. quem citat.*

8. Non requiritur autem Parochi approbatio: nam ipso quoque contradicente contractum matrimonium valet, dummodò ad celebrationem ejus verè & formaliter ab ipsis contrahentibus adhibitus sit, seu adhibeatur, tanquam testis, vel adhibitum esse appareat, licet ex alia causa invitatus venerit, etiam confabulationis causà, vel invitatus & per vim compulsus præsens fuerit: licet etiam Ordinarius illi inhiibuerit, ne tales vel tales matrimonio jungeret, *ex declarat. Cardd. Gonzal. ad Reg. viii. Cancell. Gloss. 48. num. 35. Gutierrez de matrim. cap. 69.* Neque enim voluntas Parochi aut consensus requiritur, sicut nec aliorum testium, sed tantum adhibetur tanquam testis magnæ auctoritatis, *Piasc. d. loco num. 17.* Alioquin si fuerit tortuò præsens, & de eo contrahentes nihil cogitaverint, vel cogitent, aut licet cogitaverint cogitentur, non tamen ipsum in testem adhibuerint vel adhibeant, contractus erit clandestinus & nullus. Quemadmodum & si fuerit præsens, nec tamen quidquam viderit vel audiverit eorum, quæ gerantur, nisi affectasset non intelligere, *ex declarat. Cardd.*

9. Præterea necesse non est, ut Parochus sit actu presbyter, sed sufficit quòd sit verè Parochus, habens titulum & jus Parochi, licet primà tantum tonsurà insignitus sit, *ut colligitur ex verbis generalibus d. Conc.* Quamvis aliud dicendum sit de substituto à Parocho, quem Sacerdotem esse oportere constat ex verbis Conc. ibi, *vel alio sacerdote.* Idque convenientius fore, nempe ut Parochus non actu Sacerdos deleget alicui Sacerdoti vices suas, ut is inter sit matrimonio contrahendo, respondit Sacra Congregatio, *Piasc. d. loco num. 15.*

10. Porro licet matrimonium ex defectu Parochi vel testium (quos sufficit esse vel patrem

vel matrem sponsi sponsæve, vel alios quoscunque, sive consanguineos, sive extraneos sive viros, sive feminas, ex quo Conc. generaliter & indistinctè de testibus loquitur *Covar. 2. de sponsal. cap. 8. §. 12. n. 8.*) sit nullum, ita ut nequidem sponsalorum inducat obligationem, & qui sic contraxit possit etiam cum consanguinea vel affine sponsæ contrahere, si modò non fuerit secuta copula, nec aliud adfuerit impedimentum, *juxta declar. Cardd.* tamen possunt, qui sic clandestinè & proinde nulliter contraxerunt, licet veniant graviter puniendi, iterum servata forma decreti Conc. etiam sine dispensatione contrahere, novo præstito consensu: quia per decretum illud solum redduntur inhabiles ad sic contrahendum, id est, clandestinè, *ut patet ex decreti verbis.*

Dixi, novo præstito consensu; quia is plane necessarius est: sicut & quando propter alios defectus matrimonium ab initio est nullum, *Navar. de sponsal. Conf. 9. n. 4. & Conf. 12. num. 3.* Unde & stylus Curie servat, ut in concedendis dispensationibus super matrimonio contracto stante impedimento impediante & dirimente, semper addatur clausula, *de novo præstito consensu Navar. d. Conf. 6. Piasc. d. loco num. 10.* ubi subjungit, ubi impedimentum fuerit occultum, posse sponso privatim tantum sibi mutuo præstare consensum, absque Parochi vel testium præsencia, prout sufficere declaravit Pius V. referente etiam *Navar. in Manuali c. 22. n. 7. Idem tradit latè Sanchez de matrim. lib. 2. disp. 37. à nu. 3.* dicens, Conc. Trid. nunquam comprehendisse hunc casum, cum loquatur de clandestinis matrimoniis: hoc autem matrimonium cum fuerit coram Parocho & testibus contractum, licet nulliter, propter occultum impedimentum, nunquam fuit clandestinum, nec ea de causa ab Ecclesia prohibitum, nec per Conc. Trid. irritatum; imò Ecclesia putavit esse validum.

11. Cæterum sponsalia de futuro clandestina dictum Conc. non irritavit, nec quidquam circa ea immutavit, sed reliquit in terminis Juris communis: præterquam quòd per copulam supervenientem non amplius, ut antè, transeant in matrimonium, *prout sapium respondit Congregatio Cardd. Gutierrez de matrim. c. 5. Sanchez l. 3. disp. 40. num. 6. & 7. Riccius in Praxi Decif.*

234. Et ideo valent sponsalia de futuro contracta, non servatis prædictis solemnitatibus, Navar. de sponsal. Conf. 5. n. 2.

11. Denique quantum ad vagabundos attinet, qui nullam certam sedem habent, contrahere tales possunt coram Parocho oppidi vel loci, in quo fuerint, quia is illorum est Parochus, prout declaravit Eugenius Pont. referente Cacerano in V. Absolutio. Alia est ratio peregrinorum, alienigenarum, in loco aliquo ad certum tempus commorantium; nam istos oportere contrahere coram Parocho, in cuius parochia habitant, declaravit Sacra Congregatio. Ideoque si qui, ne impediantur à suo Parocho, se dolose conferant in aliam civitatem, animo revertendi, postquam matrimonium inibi contraxerint, non erit validum matrimonium, Navar. lib. 4. Conf. 11. 3. Conf. 2.

TITULUS IV.

De sponsa duorum.

1. Non licet bina sponsalia contrahere.
2. Contrahens cum una de futuro, cum alia de presenti, hujus adharebit.
3. Vxor non certificata de morte viri contrahere non potest.
4. Viro reverso ad eundem reverti cogitur.
5. Contrahit quis cum alia valide, mortua uxore, quam credebat vivam.

1. Contingere potest, ut quis contrahat successivè sponsalia cum diversis, & dubitari, quænam prævaleant. Dicendum igitur non licere ei, qui sponsalia contraxerit cum una; postea contrahere cum alia, quia fides promissa uni servanda est, c. 1. h. e.

2. Quod si tamen quis, contractis sponsalibus de futuro cum una, postea cum alia contrahat sponsalia de presenti, quamvis hoc agendo peccet graviter, nihilominus adharetere debet posteriori, cum qua contraxit de presenti, d. cap. 1. quia, ut antè diximus, sponsalia de futuro, dummodò non fuerit secuta copula, spectato jure antiquo, per sponsalia de

præsenti, etiam secuta copula tanquam per fortius vinculum, dissolvuntur, nisi fuerint jumento confirmata. Sin autem cum utraque contraxerit per verba de præsenti, ei adharetere debet, & habere uxorem, cum qua priùs contraxerit, licet cum secunda, & non cum priori, con-
sueverit, c. 3. e. ult. h. e. quia vinculum prioris matrimonii est indissolubile, ac proinde eo durante non potest alter conjugum jungi alteri, c. Gaudemus inf. de divorciis. Idque obinet, licet matrimonium primum inutile sit propter metum vel exfectionem, can. Si qua xxxii q. 7. aut sterilitatem, can. Tantum eod. q. aut diuturnam absentiam conjugis, cap. 2. inf. de secundis nupt. Concil. Trid. Sess. 24. can. 5.

3. Unde uxor non certificata de morte viri, juvenili ætate & fragilitate carnis non obstante, contrahere nequit, licet facta diligenter inquisitione ignoret, quid sit de marito, qui longiori tempore absuit, c. In præsenti 19. sup. de sponsalib. Quod non minus in viris observandum statuitur absentibus uxoribus d. e. 2. de secundis nupt. Si verò aliquis vel aliqua dubitet adhuc de morte absentis conjugis, & fortè contraxerit, reddere debitum postulanti, non verò exigere debet, d. e. 2.

4. Cæterum quocumque tempore & casu conjux absens redierit: aut superstitem esse constiterit, quia secundum matrimonium fuit nullum, non obstante bona fide alterius, relictis adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur, d. cap. 2. in fine nec ullo modo liceat tali potere vel reddere debitum secundæ uxori vel marito; imò potius sententiam excommunicationis sustineat, juxta c. Inquisitioni inf. de sent. excommunicat. adeò ut ne quidem cum illa manere possit, can. Si virgo xxxiv. q. 2.

5. Nec obstat, c. Perlatum 8. inf. Qui filii sine legitimi, ubi definitur, legitimos fuisse filios secundi conjugii vivente priore marito: quia causa fuit, quòd divorcium à priori marito & transitus ad secundas nuptias facta fuerint per judicium Ecclesiæ.

Postremò si quis credens uxorem suam esse vivam, cum sit mortua, ineat matrimonium cum alia, validum erit, modò hac conditione ineat, Contraho tecum si possim, vel in quantum possum, etiamsi existimet se

non posse: quia satis est, quod ex parte rei possit, Covar. de sponsal. 2. p. §. 7. n. 2. Aliàs simul & eodem tempore habens duas uxores viventes est infamis, l. 1. D. de his qui not. infamia l. Neminem Cod. de incestis nupt. Abbas in c. 2. hoc tit.

TITULUS V.

De conditionibus appositis in desponsationibus & aliis contractibus.

1. Sponsalia & purè & sub conditione contrahuntur.
2. Similiter matrimonium & purè & sub conditione.
3. Modò honesta conditio sit, possibilis, & de futuro.
4. Impossibilis habetur pro non adjecta: ut & turpis de futuro.

Sponsalia diximus quandoque pure, quandoque sub conditione contrahi: unde sumptâ occasione tractat Pont. de conditionibus apponi solitis tam in sponsalicio contractu sive desponsationibus & matrimoniis, quàm in aliis contractibus

1. Ut illud obiter repetam, purè contrahuntur sponsalia his aut similibus verbis: *Ego te accipiam in uxorem, & ego te in maritum*: sub conditione verò hac vel simili formâ, *Ego te in uxorem accipiam, si tantum dotis nomine dederis, vel, si pater consenserit*, & mulier utroque casu assentiatur, c. 3. & 5. h. tit.

2. Pari modo matrimonium purè vel sub conditione contrahi potest. Purè, veluti, *Accipio te in uxorem, & ego accipio te in maritum*: & hoc pacto contractum statim suum sortitur effectum; sicut & sponsalia purè contracta. Sub conditione, veluti, *Accipio te in uxorem, si patri placuerit, vel, tantum dederis*, & mulier assentiatur: & hoc modo contractum pendet ex eventu conditionis, sicut & spolia sub con-

ditione contracta, c. Super eo 5. h. t. Conditioneque posita statim, absque alio contractu, valet matrimonium, sicut & sponsalia, & omnes alii contractus, sub conditione initi, mox eventiente conditione valere incipiunt. Nec enim est ratio, cur non idem obtineat in matrimonio, ut communiter docent Canonistæ in d. e. Super eo.

Nec obstat, quòd ad matrimonium requiratur utriusque consensus, qui non extat, quando supervenit conditio: quia dicendum, etiam tum adesse, si non formalem, saltem virtualem, quem sufficere diximus antè.

Quòd si is, qui sub conditione contraxit matrimonium, postea, ante ejus eventum, desponsatam sibi cognoscat, censetur à conditione appositâ recedere, & ex tunc incipit valere matrimonium, c. Per tuas 6. h. t.

3. Prædicta tamen intelligenda sunt de conditione honesta ac possibili de futuro: hæc enim conditionis propriè dictæ potestatem obtinet, id est negotium in eventum aliquem suspendit, proprièque conditio dicitur, quæ in futurum confertur, l. Cum ad presens. l. Itaque & similibus D. de reb. creditis. Ac proinde conditio de præsentis aut præteriti, cujuscumque sit generis, non suspendit matrimonium, sed illud aut vitiat, si deficiat, vel, si adsit & impleta fuerit, statim valet matrimonium.

Dixi etiam, possibili, quia conditio omninò necessaria de futuro nec vitiat matrimonium, nec suspendit (veluti, *Contraho tecum, si caelum cras moveatur, si sol cras oriatur*: sed statim subsistit matrimonium, quia licet ejusmodi conditio pendeat ex futuro, est tamen determinata in sua causâ, ac proinde æquivalet conditioni de præsentis vel præteriti.

4. Præterea impossibilis conditio (veluti, *Si cælum digito tetigeris, si lunam caelo detraxeris, aut pisces aureos piscatus fueris*) habetur pro non adjecta: sicut & turpis conditio de futuro (ut *Si hominem interfeceris*: idque favore matrimonii, ut potius valeat, quam non valeat, cap. fin. h. t. nisi talis conditio turpis repugnet naturæ matrimonii seu tribus ejus bonis essentialibus quæ sunt fides, proles, Sacramentum, can. Omne itaque xxvii. quæst. 2. nam talis conditio adjecta matrimonio, etiam ex parte unius tantum, illud vitiat, veluti si quis dicat, *Contraho tecum, si pro questu adulterandam se tradas, si*

procuras abortum, Donec inveniam aliam te disio-
nis, contractus matrimonialis caret effectu, d. e.
ult. nam prima conditio repugnat primo bono
 matrimonii: Secunda secundo, & tertia tertio.
 Repugnat etiam aliquem velle contrahere ma-
 trimonium, & apponere conditionem ma-
 trimonio contrariam. Si verò talis conditio sit de
 præterito vel præfenti, non vitiat matrimoni-
 um, veluti, *Contra hoc tecum sis sis adultera. Si im-*
pedi vissi partum, modo non obliget ad aliquid
 futurum quòd sit contra matrimonii bona.

Quo pacto autem differant sponsalia purè
 contracta à contractis sub conditione diximus
 hoc eodem lib. Tit. 1 §. 2.

TITULUS VI.

Qui Clerici vel voventes ma-
 trimonium contrahere
 possint,

1. Ordo sacer impedit & dirimit matrimonium.
2. 3. Similiter votum solenne; Simplex verò non dirimit.

Vidimus, qui, quâ ætate, quo pacto matri-
 monium contrahere valeant, deque impe-
 dimento duplici matrimonii, cum inpediente,
 ut sunt sponsalia de futuro, tum dirimente, qua-
 le est aliud matrimonium præcedens: Sequitur
 nunc ordine de aliis impedimentis, quæ posita
 sunt vel in defectu materiæ, cujus modus est ordo
 & votum solenne, cognatio, affinitas, aliaque
 similia; vel in defectu formæ, ut sunt error perso-
 næ, & conditionis, violentia sive metus, de quo
 supra obiter egimus; vel in defectu qualitatium,
 circumstantiarum & conditionum accidentia-
 lium ipsius matrimonii, ut sunt votum simplex,
 interdicitum, Ecclesiæ aliaque id genus.

1. Quod igitur ad Ordinem & votum atti-
 net, constitutis quidem in minoribus Ordini-
 bus licere uxorem ducere dictum est antè
 lib. 3. Tit. 3. At verò Ordo sacer non tantum im-

pedit matrimonium contrahendum, sed & di-
 rimit contractum, ut definitur in Conc. Trid.
 Sess. 24. can. 9. constatque ex plurimis aliis Ca-
 nonibus *Dist. 28 & 32*. Dirimit autem non so-
 lum ratione voti annexi, verum etiam ratione
 sui, quatenus ipsi Ordini lex Ecclesiastica, ir-
 ritans matrimonium, est annexa: Nam si quis
 in ordinatione nollet votere, & accepto Ordi-
 ne contraheret, matrimonium illud esset irri-
 tum, non tamen ratione voti. Dirimit etiam
 ex Jure Ecclesiastico, uti vel ex eo patet, quòd
 summus Pontifex dispensare possit, ut quis
 post Ordinem sacrum susceptum contrahat ma-
 trimonium.

Quòd si quis constante matrimonio, etiam
 nondum consummato, sacris initiatur Ordi-
 nibus, non consentiente uxore, monendus &
 inducendus est ab Episcopo, ut Religionem
 ingrediatur. Sin renuerit, & uxor institerit,
 compelli debet per censuram Ecclesiasticam
 ad matrimonii consummationem, reddendum-
 que uxori debitum; illud tamen exigere non
 potest: Et talis ab Ordinum executione suspen-
 sus est atque irregularis, & unica *De voto in Ex-*
travag. Ioan. XXI. 1. & vivere cælebs à morte u-
 xoris debet. In sacris verò constitutus scienter
 contrahens matrimonium incurrit ipso facto
 excommunicationem, ex *Clement. unica De*
consanguinitate & affinitate.

2. Votum continentie vel est simplex vel
 solenne, de quo *d. lib. 3. Tit. 34*. Simplex im-
 pedit quidem matrimonium contrahendum
 (quia non potest votum continentie servare,
 ad quod tamen obligatur, qui post illud emis-
 sum contrahit matrimonium, cum debitum
 perenti conjugii reddere tenetur) non tamen
 dirimit contractum, *cap. Meminimus 2. & Con-*
suluit 4. c. Rursus 6. h. 1. Exceptis tribus votis So-
 cietatis Jesu, per quæ, licet simplicia, post an-
 num probationis emissæ emittentes redduntur
 inhabiles ad contrahendum matrimonium ju-
 xta Bullam Greg. XIII. *incip. Ascendente Domi-*
no, editam anno 1584.

3. Votum solenne & impedit matrimonium
 contrahendum, & postea contractum dirimit,
 c. 1. & 2. h. 2. Conc. Trid. Sess. 24. can. 9. Dirimit
 autem ex solo Jure Ecclesiastico, quia non
 aliunde habet, quòd dirimat, quàm ratione so-
 lemnitatis superadditæ, ut patet ex voto sim-
 plici,

plici, quod matrimonium non dirimit. Ideoque cum solemnitas voti ex sola Ecclesiæ constitutione sit inventa, *c. unico De voto in 6* sequitur voto solemniter hanc vim ac potestatem inesse ex solo Jure Ecclesiastico, proindeque posse Pontificem super eo dispensare, prout constat aliquoties dispensasse.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium eam, quam polluit per adulterium.

1. Impeditur matrimonium, si alter alterius mortem procuraverit.
2. Si item a iulter mortem conjugis sui aut mariti adulteri.
3. Si adulteri dederint sibi mutuam fidem de contrahendo.

Sequitur aliud impedimentum, quod provenit ex crimine Duplex autem est crimen, impediens ac dirimens matrimonium, homicidium scilicet & adulterium; sed in tribus duntaxat casibus.

Primus est, si maritus vel uxor una cum alio conspiraverit in mortem conjugis, animo simul contrahendi matrimonium. Nam hoc casu, si sequatur ex eorum machinatione mors conjugis, nullo modo possunt inter se matrimonio conjungi, licet non intercesserit adulterium; imò licet alter esset infidelis, & ad ejus conversionem patrata talis occisio, *c. Laudabilem & ibi Gloss sup. De convers. infidel.* quia ut dicitur ibidem, tale damnum eo lucro Ecclesia compensare non vult.

1. Dixit, quando una cum alio conspiravit, animo simul postea contrahendi, quia si alter tantum mortem procuraverit, aut alia intentione, quam ad contrahendum, non impeditur matrimonium, *d. cap. Laudabilem Gloss in c. super 3. h. t. ad V. machinata.* Nec sufficit hoc casu rati habitio occisionis, suo nomine factæ quamvis sufficiat justio, consilium, auxilium, *cap. 1. sup. De convers. infidel. Navar in Manuali c. 22. n.*

46. Ratio diversitatis est, quia rati habitio non est causa factus, nec ad illum concurrat, sicut concurrunt consilium, justio vel auxilium. Alioquin si nec consilium nec justio concurrat (ut quia alter interficiens jam omnino fuerit determinatus ad interficiendum nec consilio animosior factus, aut mandatum ante occisionem revocatum) hæc quoque non sufficiunt.

Non obstat, quod rati habitio retrahatur, & mandato æquiparetur, etiam in delictis quia id fictione sit Juris. Ut autem hæc locum habeat, debent extrema esse habilia ad ipsum actum exercendum, quod hic esse non potest, quia morte jam illata, machinatio mortis, quæ ad hoc impedimentum requiritur, amplius intervenire non potest.

Dixi, si sequatur mors: Quia illud colligitur ex *can. Si quis vivente xxxi. q. 1. ibi occidisse notetur.* Et verba *d. cap. Super hoc. & cap. Significasti hoc tit.* debent accipi cum effectu, *juxta c. Relatum sup. de Clericis non resident.*

2. Secundus casus est, si vel maritus adulter aliquid machinatus fuerit in mortem conjugis suæ, maritivæ adulteræ, ut cum ea contrahere possit, vel adultera in mortem mariti sui, uxorisve adulteri, ut adultero nubat, *d. c. Super hoc.* Et hoc casu sola non sufficit machinatio, sed requiritur, ut inde mors sit secuta.

3. Tertius casus est, si adulteri dederint sibi mutuam fidem de contrahendo matrimonio post mortem conjugis, aut si adhuc vivente conjugis de facto inter se contraxerint, *c. Significasti & Veniens, & c. fin. hoc tit. can. Relatum xxxi.* Oportet itaque hoc casu datam esse fidem, & intervenisse verum adulterium ante mortem conjugis. Nam solum adulterium non obstat matrimonio contrahendo, *d. c. Significasti & d. can. Si quis vivente.* Nec obstat *c. 1. hoc tit.* ex quo in verbis *& illam maxime, cui fidem dederat uxore sua vivente* videtur idem colligi, quam vis fides data non sit: Nam dictio *maxime* accipi debet pro *tantum*, Abbas *ibid.* Similiter propositum vel desiderium, absque voluntate sese obligandi, non sufficere, sicut neque conatus copulæ; quia requiritur adulterium consummatum per copulam, & quidem materialiter ac formaliter, nempe ut à parte rei sit adulterium, & uterque sciat esse adulterium, id est ut probabilitate cognoscat, se, vel alterum, vel utrumque esse conjugatum,

jugatum, *d. e. Significasti*. Ideoque si quæ errore ducta cum alieno marito, tanquam cum cælibe, contraxerit, non prohibetur, defuncta uxore illius, in novum matrimonium cum eodem convenire, *d. e. 1. c. Veniens hoc tit.* quemadmodum & si adulterium tantum intercesserit, nullo contractu matrimoniali aut sponsalicio admixto, *d. e. Significasti, c. Cum haberet 5. hoc tit.*

Extra prædictos casus non dirimi matrimonium, inter adulteros contractum, patet ex *can. Denique xxxi. q. 1.* Ratio autem cur istis casibus impediatur matrimonium inter adulteros, est, ne ob matrimonii spem detur ansa & occasio interficiendæ conjugis.

Sed quomodo, inquires, Ecclesia potuit hoc impedimentum indicare infideli à sua jurisdictione omnino exempto? Respondeo, non indixisse illi, nec indicare potuisse, sed fidei, ut perpetuo nequeat cum infideli, licet ad fidem convertatur, matrimonium contrahere.

TITULUS VIII.

De conjugio Leprosorum.

1. *Matrimonium propter lepram supervenientem non dissolvitur.*
2. *Sponsalia de futuro dissolvi possunt.*

DE lepra superveniente, cum hæc solvat sponsalia de futuro, quæri merito poterat, an etiam matrimonium contractum dirimat. Et dicendum, lepræ morbum matrimonii impedimentis minime annoverandum esse, & proinde nec ipsum matrimonium, quippe individuum & indissolubile vinculum continens, nec ejus effectum propter lepram, vel aliud morbi genus superveniens, dissolvi: Tenetque matrimonio conjunctos, non obstante lepra superveniente, sese conjugali affectione tractare, vel ad perpetuam continentiam vivendam inducendos esse, *c. 1. & 2. hoc tit.* Imò possunt etiam leprosi matrimonium contrahere, si inveniunt, qui eos accipere velint;

obliganturque sibi invicem reddere debitum, licet infirmus à sano illud exigat, *d. e. 2.*

2. Verùm si sponsalia tantum de futuro contracta sint, potest alter ob supervenientem lepræ morbum à sponsalibus rescire, *c. ult. hoc t.* sicut & ob aliam quamlibet enormem deformitatem supervenientem, quia sponsalia intelliguntur contracta, rebus in eodem statu permanentibus, *c. Quomodo modum sup. De jurejurando.*

TITULUS IX.

De conjugio servorum.

1. *Error persona est impedimentum impediens & dirimens.*
2. *Similiter error conditionis servilis.*
3. *Estque hoc impedimentum juris Ecclesiastici, non naturalis.*
4. *Ignarus conditionis servili propriâ auctoritate recedere ab uxere potest.*
5. *6. Valet matrimonium liberi cum liberta, servi cum ancilla &c.*
7. *Error circa bona fortunæ nec impedit nec dirimit.*

Agitur hic de impedimento conditionis & erroris. Ubi observandum, errorem in contrahendo matrimonio contingere dupliciter, aut circa personam, aut si quis cum una quâpiam contrahat, putans esse aliam: Aut circa conditionem & statum personæ, ut si putetur liber, qui verus est servus: Aut circa fortunam, ut si putetur dives, qui est pauper: Aut denique circa alias qualitates, ut si putetur nobilis aut virgo, quæ talis non est.

1. Ex his error personæ impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. Sive antecesserit, id est, præbuerit causam contractui matrimoniali, quippe qui alias secutus non fuisset; sive comitatus fuerit, id est, non induxerit ad contrahendum, quo tamen non existente contractum fuisset matrimonium. Ratio est, quia uterque hic error tollit consensum voluntarium in personam præsentem, qui tamen consensus est causa

causa efficiens matrimonii; & absque eo matrimonium jure naturæ est irritum: Consentit enim in personam, quam animo concepit, & non consentit, qui errat, *c. 2. & ult. h. tit.* Et ideo talis error dirimit matrimonium jure naturæ, quia libertatem & consensum auferit, *l. Si per errorem D. de juri dicit. om. iud.*

2. Similiter error conditionis servilis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum: Ideoque si liber contrahat cum serva, quam liberam esse credebat, potest, postquam conditionem illius detexerit, ab ea separari, & aliam ducere, *c. 2. 3. & ult. h. tit. can. Si quis ingenuus xxix. q. 2.* nisi eandem, postquam intellexerit esse servam, cognoverit carnaliter, *d. c. 2. & c. 4. h. r.* aut cum ea contraxerit, *d. can. Si quis ingenuus cum duobus seqq. xxix. q. 2.* Item est iudicium de eo, qui dubitans de conditione alterius, cum ea contrahit, quia talis non censetur errare & non consentire, ideoque subsistit matrimonium.

3. Estque hoc impedimentum non juris naturalis, (ut constat cum ex eo, quod servitus cognita non dirimat matrimonium; tum ex eo, quod hic error non sit in substantia rei, de qua contrahitur, sed in qualitate, cujusmodi error non tollit voluntarium simpliciter, sed tantum secundum quid, nec impedit etiam absolutam traditionem corporis & rationi status consonam, sed solum plenam & perfectissimam) sed Ecclesiastici, inductum ab Ecclesia, favore ejus, qui est liber, qui alioqui graviter deciperetur, propter obsequia domini, quibus serva adstringitur, & quia servitus bonis matrimonii admodum adversatur: Bono quidem Sacramenti, atque individua vitæ societati, quia servus teneretur in domo domini habitare, ab eoque mitti potest ad partes remotiores, inibi vendendus: Bono verò fidei, quia ad libitum reddere debitum non potest, sed cum ei vacat, & obsequiis domini satisfecit: Denique bono proles, quia eam alere nequit, cum omnia acquirat domino, nec sit futura in potestate parentis, ut religiose educetur. Nec hinc sequitur, hoc impedimentum esse juris naturalis, quia licet bonis adversetur matrimonii, ut dictum est, non ita tamen, ut substantiam matrimonii destruat, ideoque non magis irritaret matrimonium, quam error circa qualitatem, nisi Ecclesia aliter statu-

isset. Vide Sanchez de matrim. lib. 7. Diss. 19.

4. An verò conjux, ignarus servilis conditionis, possit propria auctoritate ab uxore recedere, ubi servitatem detexit: Quæri potest. Resp. posse, cessante scandalo: Secus, si non cessaret scandalum. Et in hoc posteriori casu conjugi servilis conditionis incumbit onus probandi scientiam suæ conditionis in altero, quia in libero præsumitur ignorantia servitutis alterius, tanquam facti alieni, nisi contrarium probetur, *cap. Præsumitur De Regule Juris in c. aut.* nisi tempore contractus matrimonii servitus alterius fuisset communiter eo in loco nota, præsumitur enim scientia eorum, quæ communiter innotescunt, *cap. 1. sup. de postulat. Prætor. can. Quod dicitur dist. 16.*

5. Valet autem matrimonium liberi cum libera (id est ea, quæ cum antea ancilla & serva fuerit, jam libertate donata est) quam existimari liberam & ingenuam, quia jam verò libera est. Hinc etiam servi adscripticii, id est coloni, qui glebæ & fundo perpetuo colendo adscripti & addicti sunt: Item originarii, id est ex adscriptiis nati, validè contrahunt, cum sint verè liberi, licet ad certas operas teneantur, Glossa & Abbas in *cap. 2. inf. de iudic. deus*: nec conditionis error dirimit matrimonium, quia Ecclesia non ex ejusdemque conditionis, sed servilis dumtaxat, errore matrimonium irritat.

6. Similiter valet matrimonium servi cum ancilla, vel etiam servi cum libera, servitute antea notâ, invito quoque domino, *cap. 1. h. tit.* Atamen per hoc non liberatur servus à consuetis & debitis servitibus domino exhibendis, *d. cap. 1. & liber ancillam scienter ducens sit irregularis. can. Si quis viduam dist. 34.* quia vilis & infamis persona reputatur. Sunt tamen quidam casus, quibus servus contrahens cum libera sit liber, de quibus vide Covar. de sponsal. 2. p. cap. 3. §. 7. Sanchez d. lib. 7. disp. 20. Et hoc quidem Jure Canonico: Nam Jure Romano legitimæ nuptiæ solum contrahuntur inter cives Romanos.

7. Denique error circa bona fortuna & alias qualitates conjugum nec impedit nec dirimit matrimonium, modò non redundet in errorem personæ: Sicut nec alii contractus, v. g. venditio & emptio, si sint absoluti, ex simili erro-

errore rescinduntur. Ratio est, quia talis error non tollit consensum in personam præsentem, licet illa, quoad aliquas condiciones accidentarias matrimonio, existimeret aliter effecta.

TITULUS X.

De natis ex libero ventre.

1. Partus sequitur ventrem, id est, conditionem matris.
2. Idque siue ex legitimo siue non legitimo matrimonio filii nati sunt.

Cum superiori Tit. dixerimus, subsistere jure Canonico matrimonium inter servum & servam vel libertam, illius occasione hic quaeritur, an natus ex libero ventre, id est, matre libera, patre vero servo, censendus sit servus, an liber: Idque ex conditione matris aestimandum esse traditur * 1. Unde natus ex libero ventre, id est, matre libera, non quidem ingenuus, sed & libera, cujuscuque conditionis fuerit pater, liber erit & ingenuus: Et è diverso nascetur servus, si mater fuerit ancilla, *c. unico hoc tit. c. ult. sup. De servis non ordinandis. l. Partum Cod. de re vindic. §. penult. Instit. De jure personar. §. sed si quis instituit. de ingenuis.* Ratio est, quia quando quaeritur de servitute vel libertate, partus sequitur ventrem, id est, conditionem matris, *l. 5. §. 2. D. de statu hominum.* Idque favorabilis est proli, quando quidem ad hoc, ut sit libera, sufficiat matrem fuisse liberam aliquo tempore, vel conceptionis, vel partus, vel medio, etiam per minimum momentum à conceptione: Quia non debet calamitas matris nocere ei, qui in ventre est, *l. 5. D. de statu hominum. §. Instit. de ingenuis.* Cum interim respectu patris non nisi conceptionis tempus, quo causa est efficiens, inspicere possis. Adde, quod quoad libertatem leges inspexerint id, quod est certius: Jam autem constare certo nequit, quo patre filius sit procreatus, cum tamen constet semper, ex qua matre sit in lucem editus.

Et hoc quidem obtinet, licet quis ex propria ancilla filium habeat, nam & is ejus servus est,

*l. 2. Ced. Si mancipium ita fuerit alienatum. Et c. l. fin. Cod. Communia de manumissionibus. * 2. siue filii nati sint ex non legitimo matrimonio, d. l. 5. §. 2. D. de statu hominum, siue ex legitimo, quia textus juris indistinctè loquuntur.*

Non obstat *l. Cum legitime 19 D. d. sic* quia ea ita intelligi debet, quod filii ex legitimo matrimonio sequantur patrem, quoad familiam & originem, *Gloss. ibid.* Non obstat quoque *can. fin. xxxi. q. 4* quia à Glossa & communiter explicatur, ut filii tales sequantur deteriorem patrem, id est, debiliorem. qualis est femina.

Hæc tamen intelligenda sunt, quando agitur de servitute vel libertate ex vi natalium: Quia aliis de causis potest natus ex libero ventre redigi in servitutem, veluti, si ob ingratitude patris in servitutem reducat, *l. 2. Cod. de libertis. Et eorum libertis v. filiis Videatur Hostiensis. in Summa b. 1. §. Et in quibus Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 24.*

Præterea si consuetudo alicubi aliter habeat, ea, favore libertatis, non est improbanda, *c. Licet 3. sup. de conjugio servorum.* Nam cum hæc res sit ex jure positivo, potest consuetudo prævalere, *c. ult. sup. de consuetudine.*

TITULUS XI.

De Cognatione spirituali.

1. Cognati unde dicti.
2. Cognatio triplex, Naturalis, Spiritualis, Civilis.
3. Cognatio Spiritualis quam dicatur.
4. Cur ex Baptismo & Confirmatione oriatur, non ex aliis Sacramentis.
5. Inter quos contrahatur de jure Decretalium.
6. Et de Conc. Trident.
7. Cognatio spiritualis, qua ex Catechismo oritur, solet, hodie sublata.
8. Cognatio spiritualis dirimit matrimonium postea contractum.

Nihil est, quod magis impediat matrimonium contrahendum, aut dirimat contractum, quam cognatio. Hocque impedimentum ex cognatione proveniens latè patet, & propterea de eo per plures Titul. tractat Pontif.

2. Cognati ab eo dici purantur, quod quasi

Ggg

una

nnà cōmuniterve nati, vel ab eodem orti proge-
nitivæ sint. l. 4. §. 1. D. de gradibus & affinitibus. vel
quasi ex uno nati, aut quasi cōmunitve nascendi
principium habuerint, l. 1. §. 2. D. Vnde cognati.

3. Est autem Cognatio generale nomen, sig-
nificans omne vinculum, quod vel naturaliter
ex jure sanguinis, vel ex Juris dispositione in-
ter aliquos contingit. Hinc accommodatè ad
propositum dividi potest in cognationem Na-
turalem, Spiritualem (de qua tamquam digno-
re prius agendum est) & Civilem sive Legalem.

4. Cognatio spiritualis, quam Compaterni-
tatem & Commaternitatem vulgo appellant,
est vinculum ac conjunctio, nascens ex consti-
tutione Ecclesiæ inter aliquos ex Baptismi &
Confirmationis collatione, vel recipientis hæc
Sacramenta susceptione; indeque spiritualis di-
cta est, c. ubi. hoc. 1. in 6.

Dixi, ex constitutione Ecclesiæ; quia cum
hæc Sacramenta nullum habeant fundamen-
tum in jure naturæ, sed ex sola Christi institu-
tione incœperint, nec ullus reperitur in Sacra
Scriptura locus, ubi illius fiat mentio, non po-
test hæc cognatio esse juris naturæ vel divini
positivi: Licet fundamentum aliquod in jure di-
vino habeat, quandoquidem, 1. Petr. 1. appelle-
tur regeneratio per Christū facta per hæc Sacra-
menta: Ac proinde testat, ut sit inducta per Ec-
clesiam, can. De eo, can. Si quis Filiastrum & alius
multis xxx. q. 1. c. Veniens. & similibus hoc tit. c. 1.
eod. in 6.

Idè autem nascitur potius ex Baptismo &
Confirmatione, quam ex aliis Sacramentis, quia
per Baptismum & Confirmationem, & non per
alia Sacramenta, rebascitur & regeneratur ho-
mo ad vitam æternam, seu unus ab alio recipit
esse quoddam spirituale, can. 1. 2. & 3. xxx. q. 3.
Et in his Sacramentis ministrans est quasi ge-
nerans, susceptor verò sive patrinus est quasi
mater, quæ nomine Ecclesiæ in suo gremio su-
scipit baptizatum & confirmatum. Et propter
ea ut per naturalem nativitatē naturalis exur-
git cognatio, impediens & dirimens matrimo-
nium, ita per spiritualem spiritualis cognatio ori-
tur, similiter impediens & dirimens matrimo-
nium, ob peculiarem reverentiam, quam alter
alteri debet, cui maximè repugnat actus conju-
galis. Proindeque cum in aliis Sacramentis non
contingat hæc aut similis regeneratio, non con-

trahitur quoque aliqua cognatio spiritualis, c.
fn. §. in. in 6. Nam licet conferant esse spiritua-
le gratiæ, non tamen id faciunt per modum spi-
ritualis regenerationis, sed vel per modum ali-
mentationis, ut Eucharistia, vel per modum sa-
nationis aut reconciliationis, ut Pœnitentia.

5. Contrahitur hæc cognatio Jure Decreta-
lium inter baptizatum & patrinum patrinam ve
sive suscipientem de baptismo, interque eun-
dem baptizatum & suscipientis liberos atque u-
xorem, ante susceptionem carnaliter ab eodem
cognitam: Item inter suscipientem ac baptizati
patrem matremque: Ac denique inter baptiza-
tum & baptizantem, ejusque filios & filias, c. 3.
4. 6. & 8. hoc. 1. c. 1. eod. in 6. Usdemque modis et
confirmatione oritur, d. c. 1. §. fn. eod. in 6. Et idè
si inter hos contrahatur matrimonium, Jure
Decretalium esset dirimendum. Possunt tamen
eodem jure filii compatrum matrimonio inter
se jungi, modò per neutrum eorum devotum
sit ad compaternitatem, & modò non obstat
consuetudo loci, d. c. 1. & 3. hoc. tit.

6. Cæterum Conc. Trident. Sess. 24. cap. 2. de
reformat. matrim. gravissimis de causis hanc co-
gnationem spiritualem nonnihil coarctavit;
statuitque ut unus tantum, sive vir sive mulier,
juxta sacrorum Canonum instituta, vel ad sum-
mum unus & una baptizatum de Baptismo sus-
cipiant, inter quos ac baptizatum ipsum, & il-
lius patrem & matrem, nec non inter baptizan-
tem & baptizatum, baptizati que patrem & ma-
trem tantum contrahatur spiritualis cognatio.
Et paulò post Ea quoque cognatio inquit, quæ
ex Confirmatione contrahitur, confirmantem
& confirmatum, illiusque patrem & matrem,
ac tenentem non egrediat: Omnibus inter ali-
as personas hujus spiritualis cognationis impe-
dimentis omninò sublati.

7. Ex quibus verbis Sanchez de matrim. lib. 7.
disp. 6. existimat cognationem spiritualem im-
perfectam, quæ Jure Decretalium oriebatur ex
Catechismo inter easdem personas, inter quas
ex Baptismo oriebatur, c. Contraffo 5. h. tit. cap. 2.
eod. in 6. (cèd quòd Catechismus ex natura sua
sit quoddam initium Baptismi & regenerationis
spiritualis) esse sublatam, cognationis que spiri-
tualis impedimentum similiter sublatum, præ-
terquam in casibus ibi expressis, inter quos non
recensetur Catechismus.

8. Dirimit verò cognatio spiritualis matrimonium postea contractum dumtaxat. *c. Veniens h. t. d. c. 1. eod. in 6.* non verò antea contractum, si superveniat, *c. Si vir 2. h. t.* Nam n. c. ulum aliud impedimentum dirimit matrimonium antea legitime contractum, licet usum ejus, id est, petitionem debiti impedire possit. Si quis enim filiam suam baptizet scienter, extra calum necessitatis, non potest ab uxore sua debitum petere, licet reddere teneatur, *d. cap. 2.* Et licet aliquando separatio concubitus conjugum ob id indicta fuerit, *can. 1. xxx. q. 1.* tamen id postea fuit reformatum, *can. Nofco. can. Dicitur d. loco.*

TITULUS XII.

De cognatione legali.

1. Quæ dicatur Cognatio legalis.
2. Impedit contrahi matrimonium & dirimit contractum inter ascendentes & descendentes.
3. Inter collaterales tantum durante adoptione.
4. Inter fratres adoptivos eorumque liberos, & similes consistit matrimonium.

Cognatio legalis est proximitas per adoptionem alicujus proveniens: Inde appellationem hanc sortita, quod primum à legibus civilibus inventa & inducitur sit, *§. Sed si quia. Institus de nuptiis.* deinde à sacris Canonibus accepta & approbata, *c. unico. h. t. can. Ita diligere xxx. q. 3.*

2. Hæc non solum impedit matrimonium contrahi, sed etiam postea contractum dirimit. Et quidem in infinitum inter eos, qui per adoptionem sibi parentum liberorumque loco esse cœperint: Veluti inter adoptantem & adoptatum, ejusque liberos seu descendentes: Inter adoptantem & uxorem adoptati, quæ est illi instar nurus: Ac rursus inter adoptatum & uxorem adoptantis, quæ illi est instar novercæ, *d. can. Ita diligere. l. Adoptivus 14. l. Quin etiam 55. D. de ritu nupt. Ad eod. ut ne quidem dissoluta per emancipationem adoptione contrahere valeant, quia in nuptiis contrahendis non tam spectandum quid liceat, quàm quod honestum est, naturale scilicet Jus, sola honestate ac solo pudore constans, *d. l. Adoptivus §. 2. in fine l. Semper 197.**

D. de & I. honestum autem non est, ut qui parentum loco fuerunt, vel sunt, contrahant cum iis, qui fuerunt vel sunt loco liberorum.

3. In aliis verò, qui per adoptionem parentum liberorumque locum non obtinent, sed fratrum sororumve & aliorum venientium, veluti inter filios naturales adoptantis, in ejus potestate existentes, & adoptatum, impedit quidem & dirimit matrimonium hæc cognatio, sed eo usque tantum, donec manet adoptio, *l. 17 D. de ritu nupt. d. c. unico h. t.* ubi dicitur, inter filium legitimum & sororem adoptivam nuptias consistere non posse, quamdiu durat adoptio: Nam verba illa, consistere non posse, inveniunt satis, dissolvendum esse matrimonium, vel permanere non posse. Addit, quod verbum, potest, præpositâ negatione tollat potentiam & reddat actum nullum, *Gloss. inc. 1. de R. l. in 6.* Ratio est, quia honestas non patitur, ut quis cum sorore, licet adoptiva, matrimonium contrahat, quamdiu durat adoptio, quæ imitatrix est naturæ. Quæ dissoluta, sive per mortem adoptantis, sive per emancipationem, cum non sint amplius fratres & sorores, tamquam cessante causa, cessat hæc prohibitio, ut & durante ea durat, cum sit ob interpretativam tantum filiationem, ex adoptione provenientem. Secus atque in quasi ascendentibus & quasi descendentibus, quia reverentiâ, quam debet adoptatus, cum sua uxore & suis descendentibus, adoptanti, ejusque uxori, est perpetua, & proinde perpetua etiam prohibitio.

4. Cæterum inter adoptantem & adoptivi parentes, itemque inter fratres sororesve adoptivos, id est, adoptatos ab eodem parente, potest consistere matrimonium, quia inter eos nullo jure cognatio inducitur reperitur. Nam *d. c. unico h. t.* loquitur de vera filia patris adoptantis, quæ inceptit esse soror adoptivi fratris, filii scilicet adoptati à suo legitimo patre.

A fortiori etiam filii duorum fratrum adoptivorum, & rursus filia illegitima adoptantis & adoptatus matrimonio jungi possunt, ob eandem rationem, quia si cognatio hæc inter filios legitimos & adoptivos cesset, soluta patria potestate, minus etiam eadem contrahitur, ubi filius & filia talis est, ut non sit in patria potestate, qualis est illegitimus.

Non obstat *d. canon. Ita diligere xxx. q. 3.* ubi dicitur.

Ggg 2

dicitur inter eos, qui natura, & eos, qui adoptione filii sunt, non contrahi matrimonium quia ibi per filium naturalem intelligitur legitimus, diciturque natura filius, sive naturalis, non ut distinguatur à legitimo, sed à spirituali.

Non obstat etiam, quod filius illegitimus non possit contrahere cum consanguineis sui patris; unde sequi videbatur, quod nec cum adoptiva ipsius filia; quia prius sit propter vinculum naturale consanguinitatis cum patre, ejusque consequenter consanguineis. Jam autem cum adoptivus nullum est vinculum naturale, sed civile dumtaxat; & hoc quidem cum cesset, soluta patria potestate, non contrahitur inter eos matrimonium, quia in patriam potestatem non transeunt. Ob hanc eandem causam potest pater adoptans contrahere cum filia filiae suae adoptivae, quia cum hac non sit in potestate matris, non potest transire in potestatem adoptantis matrem. Videamus de his latius Sanchez de matrim. lib. 7. dist. 63.

TITULUS XIII.

De eo, qui cognovit consanguineam uxoris vel sponsae suae.

1. Affinitas orta ex copula illicita, solvit sponsalia de futuro.
2. Non etiam sponsalia de presenti.
3. Incestus impedit exactionem debiti, & contrahi aliud matrimonium.
4. Non tamen ex parte viri, sed & uxoris, incestum committentis.
5. Ad quo usque ad secundum affinitatis gradum, ex decreto Cons. Trid.
6. Incestus tamen formalis sit oportet & consummatus.
7. Differentia inter incestum cum consanguineam uxoris & sponsae.

1. **C**Un duobus superioribus Titulis actum sit de cognatione spirituali & legali, ordo postulat, ut de cognatione carnali seu natura-

li ageremus, verum visum fuit, non importunum, si prius satisfaceret dubio de his impedimentis, quae quidem tunc, cum sponsalia vel matrimonium inter aliquos contraherentur, nulla erant, sed postmodum inter eosdem contractis jam sponsalibus vel matrimonio, supervenerunt; cujusmodi est affinitas, cognatio, quae oritur ex copula habita cum consanguinea uxoris: De hac enim dubitari etiam poterat, utrum impediret & dirimeret matrimonium.

Si quis igitur cognoverit consanguineam sponsae suae de futuro, ejusmodi sponsalia de futuro legitime contracta dissolvuntur, neque illi eandem sponsam suam, vel etiam aliam licet uxorem ducere, potestque illa impunè aliter nubere, *Ex litteris 8 cum c seq. & ult. h. r.*

Dixi, vel etiam aliam, quia hujusmodi fornicatio cum consanguineis sponsae non solum impedit contrahi matrimonium cum sponsa, sed etiam cum alia, ut patet ex *e. 2. h. r. ibi. Quod si matrem sponsa sua cognovit, & sponsa nunquam carnaliter adhaesit, &c. poterit ex dispensatione cum alia matrimonium contrahere*; Nam in textu illo intelligit necessariò Pont. sponsam de futuro, & non de praesenti, quia tunc ne quidem posset ex dispensatione cum alia contrahere, cum qua tamen posse contrahere dicitur, nempe solutis jam sponsalibus de futuro, ob contractam cum sponsa affinitatem ex copula cum ejus matre. Hoc tamen impedimentum non est perpetuum, sed temporale, quamdiu scilicet vivit complex delicti, cum quo incestus ille contra publicam honestatem commissus est: Nam nec complex, vivente sponso, nec sponso, vivente complice, poterit ullum matrimonium inire. Altero autem vita functo poterit superstes liberè ad nuptias transire, *juxta text. in e. Duo pueri 12 sup. de sponsal. impub. ibi, nevir, vivente altero, dabitur licentia contrahendi*. Et hoc ne delictum, quod contra publicam honestatem ortum ex sponsalibus, accedendo ad sponsam consanguineam commisit, maneat impunitum. Ideò ad tempus dumtaxat inducitur hoc impedimentum, quia non est propriè incestus, nec tantum crimen, quantum cum consanguinea vel affine committitur.

2. Dixi etiam, sponsae de futuro; quia si quis cognoverit consanguineam sponsae suae

de pra-

de presenti, non dissolvuntur sponsalia, cum illa sint ipsam matrimonium, & affinitas ex fornicatione superveniens non dissolvat matrimonium, s. 1. 2. 3. 4. 5. 6. *Cap. Tu fraternitas. 10. h. 1.* Sed in poenam tam gravis peccati fornicator ille non potest ab uxore sua exigere debitum, quia juri illi affinis est; reddere tamen uxori petenti tenetur, *d. c. 1. Cap. Transmissa. 4. h. 111.* quia hæc, cum non fuerit particeps criminis, non debet sine sua culpa puniri & privati jure suo, *d. c. 10. in fine. Cap. Discretionem 6. versic. Sed nec affinitas hoc. 111.* Idem dicendum etiam si quis sponsæ suæ de futuro consanguineam in gradu prohibito cognoverit, & postea cum eadem sponsa matrimonium contraxerit: nam quamvis graviter peccet, cum ea postmodum matrimonium contrahendo, tamen contractum non dissolvitur; verum ob enormitatem criminis non licet ei ab uxore petere debitum; reddere tamen tenetur, dummodò sponsa, ignara ejusmodi delicti, cum eo contraxerit: alioqui si priusquam contraheret, illius fuerit conscia, non poterit etiam ipsa à marito suo debitum exigere, *d. cap. Ex literis hoc. 111.* Sibi enim imponet necesse est, quòd ab eo se non segregarit, antequam contraheret, utri poterat, dissolutis sponsalibus de futuro, per affinitatem ex fornicatione subortam.

3. Cæterum non solum prohibetur sponsus, qui cognovit consanguineam uxoris suæ exigere ab uxore debitum, & quidem perpetuò, sed & eidem interdicitur aliud quodcumque matrimonium, uxore mortua; propter injuriam, quam intulit matrimonio.

4. Idque obtinet etiam in uxore, si incestum commiserit cum consanguineo viri sui, ob eandem rationem: nam *canon. Si quis viduus xxxii. q. 7. Cap. canon. Si quis cum matre xxxiv. q. 2.* dum hoc impedimentum constituunt, expressè loquuntur de femina. Ut proinde non obstat, quòd omnes textus hujus Tit. statuentes hoc impedimentum, loquantur de solo viro, cognoscente uxoris consanguineam. Non obstat quoque, quòd textus imponentes poenas raptori feminae, non extendantur ad viri rapticem: quia id fit ex eo, quòd raptus feminae frequens sit, raptus autem viri rarissimus; ideoque leges, quæ aptantur iis, quæ communiter accidunt, constituerunt poenas,

soli raptui feminae, prætermisso raptu viri, tanquam raro. At verò incestus non minus frequens est in femina, quam viro, & in utroque par prorsus militat ratio, nempe injuria matrimonii.

Præterea non ipsis solum conjugibus, hujusmodi incestus reis, interdicitur aliud matrimonium, sed etiam illis consanguineis conjugis, cum quibus alter conjugum hujusmodi incestum commiserit, ut patet ex *d. c. 1. h. 1. ibi Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec filiastra, nec ille ullo unquam tempore alio se poterunt matrimonii copulare.* Cujus ratio est, quòd & ipsi iniquè concurrunt ad injuriam irrogandam matrimonio, contracta affinitate inter conjuges, ex qua impeditur usus matrimonii: nam inde merito quoque puniuntur in matrimonio sicut & conjux ipse, qui incestum cum illis commisit.

5. Verius etiam est, hoc impedimentum perpetuum, tam quoad petitionem debiti, quam quoad aliud matrimonium contrahendum, incurere eum, qui cognoscit consanguineam sponsæ de presenti ante consummatum matrimonium, non minus, quam si post consummatum cognoscat, *d. c. 1. Cap. d. c. Transmissa h. 1. latè Sanchez de matrim. l. 7. disp. 15.*

6. Porro, licet impedimentum hoc de Jure communi usque ad quartum gradum protenderetur, tamen ex quo Conc. Trid. coarctavit affinitatem, ex fornicatione ortam, usque ad secundum gradum, etiam consequenter hoc impedimentum coarctavit, ut non oriatur nisi ex incestu cum consanguineis alterius conjugis, intra secundum gradum.

Incestum intellige formalem, id est, cum illa, quam quis sciverit esse consanguineam sponsæ vel uxoris suæ, & è diverso, *d. c. 1. h. 1.* Item consummatum, quia ratio hujus impedimenti est affinitas iniquè contracta, impediens usum matrimonii: jam autem copula non consummata procedere non potest hujusmodi affinitatem, ac proinde nec hoc impedimentum: quòd cum sit poenale, etiam sic restringendum est, ut delictum consummatum exigat.

7. Non refert tamen, an is incestus seu copula incestuosa contingat, vivente adhuc uxore, an mortua, *d. cap. Transmissa*: ut neque, an sit occulta, an notoria. Nec item prærequiritur

sententia Judicis, ut inducat hoc impedimentum, ut docet Sanchez *d. loco*: ubi late disputat *num. 5.* an hoc quoque impedimentum oriatur ex incestu cum propriis consanguineis: Et negativè resolvit, eò quòd sit pœna, ac proinde restitendum; cum etiam textus, hoc impedimentum statuente, non loquantur expressè de incestu cum consanguineis propriis. Nec obstat, quòd hic incestus sit in segravior, quàm incestus cum consanguinea uxoris: quia non ita offendit matrimonium; quandoquidem ex illo non oriatur affinitas, nec impedimentum usus matrimonii; & incestus non tam sit impedimentum ratione culpæ quàm ratione affinitatis ab ipso orræ: hæc autem solum oritur cum consanguineis. Ita Sanchez *d. loco*.

Denique differentia hæc est inter incestum cum consanguinea uxoris, & cum consanguineo sponsæ de futuro, quòd ille impedimentum præstet perpetuum, impediens tam petitionem debiti, quam matrimonium contrahendum, non tamen contractum dirimens; hic verò sit impedimentum dumtaxat temporale, quoad matrimonium cum alia contrahendum, nempe quamdiu vivit sponsa, nam eà mortuâ potest sponsus ad nuptias transire.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate & Affinitate.

§ I.

De Consanguinitate.

1. 2. Cognatio naturalis quid sit, & quosuplex.
3. Agnati & Cognati qui dicantur.
4. Cognatorum alii Ascendentes, alii Descendentes, alii Collaterales.
5. Inter ascendentes & descendentes prohibita nuptia in infinitum.
6. Inter collaterales differentia, inter lra Civile & Canonicum.
7. Ea que prohibitio etiam inter servos obsinet.

Super est videndum de cognatione carnali seu naturali, quæ inter cætera matrimonii

impedimenta principalem ferè locum tenet, & consistit in consanguinitate, ad quam accedit ea personarum propinquitas, quæ Affinitas dicitur.

1. Cognatio Naturalis seu Consanguinitas est vinculum seu propinquitas sive coheræntia personarum, ex eodem stipite seu sanguine propinquo descendenti, vel quarum una ab altera verè descendit. Unde & Consanguinei dicuntur, quasi uno sanguine juncti.

Addidi, propinquo, ne quis inferat, nos omnes esse invicem cognatos, quia habemus communem parentem Adam unum: nam hic de propinquo parente agitur, cujus intuitu matrimonium vel permittitur vel interdicitur; *ext. singularis in can. i. xxxv. q. 2.*

2. Cognatio Naturalis generaliter sumpta dividitur in Agnationem & Cognationem specialiter dictam, contracta voce generis in speciem, quæ quia proprio nomine caret, voce generis appellatur: ad eum modum, quo adoptio generaliter sumpta dividitur in arrogationem & adoptionem specialiter dictam, alioqui Cognatio nomen generis est, & Agnatio semper speciei, & alterum civile, alterum naturale nomen est, *l. luru consultus § 1. D. de gradib. & affinitatibus.*

3. Agnati dicuntur, qui ex eodem sanguine per virilem sexum descendunt. § 2. *Inst. de legit. agnat. successione.* Et Agnatio est horum propinquitas.

Cognati verò specialiter dicuntur, qui ex eodem sanguine per matrem seu lineam femineam descendunt, *d. §. 2.* Et horum propinquitas dicitur Cognatio specialiter dicta. Cognatorum & Agnatorum differentiam sustulit Justinianus quoad successiones, *Novel. 118. de heredib. ab intestato venient. §. Nullum verò volumus.*

4. Cognatorum autem generaliter sumptorum alii sunt Ascendentes, ut parentes, qui scilicet nos genuerunt, veluti pater, mater, avus, avia, proavus, proavia, & qui supra hos sunt: alii Descendentes, ut qui ex nobis nascuntur, veluti filius, filia, nepos, neptis, pronepos, proneptis, & qui ultra sunt. Nam licet apud Romanos Ascendentium nomen latius pateat, quàm Parentum, sicut & Liberos nomen angustus, quàm Descendentium, ut constat ex *d. l. luru consultus §. Parentes 7.* ubi parentes usque ad tritavam

tavum proprio vocabulo nominantur; ulterio-
res, qui non habent speciale nomen; Majores;
liberi verò usque ad trinepotem, & qui ultra
sunt, posteriores vocantur: latius tamen hic Pa-
rentum & Liberos vocabulum usurpamus.
Alii denique sunt Collaterales seu transversa-
les, qui scilicet neque nos genuerunt, neque à
nobis geniti sunt, sed eandem nobiscum stirpem
communem habent, veluti frater & soror, atque
ex his descendentes, patruus & avunculus, alii-
que similes.

5. Inter Ascendentes & Descendentes seu pa-
rentes & liberos nuptiæ prohibentur, & quidem
in infinitum, *l. Nuptiæ, junctal Nihil D. de ritu
nupt. § Ergo non omnes Inst. De nupt.* Et in hæc
nuptiarum prohibitionem non est differentia in-
ter jus Canonicum & Civile, neque summus
Pontifex super ea dispensare potest, quia est Ju-
ris naturalis, quod est immutabile.

6. Inter collaterales verò seu transversales pro-
hibentur etiam nuptiæ, non tamen in infinitum;
sed Jure Civili usque ad quartum gradum
exclusivè: Jure verò Canonico veteri utque ad
septimum, *can. 1. can. Nullum, can. Nulli, & alii
xxxv. q. 2. ad c. ut licet aliquando de sexto genera-
tionis gradu propinquitatis generis terminaretur,
ut patet ex can. 1. xxxv. q. 4. permissum que fue-
rit Angelis matrimonium in quarto & quinto
gradu, can. Quadam lex terrena 20. eadem causa.
q. 2. tamen id postmodum sit prohibitum, can.
Contradicimus seq. ibid. At verò Jure Pontificio
novo redacta est hæc prohibitio ad quartum con-
sanguinitatis gradum inclusivè, *e. Non debet 8. h. 2.*
nec valet contra hanc prohibitionem consuetu-
do, sed tamquam corruptela reprobatur: Licet
consuetudo personas alioqui legitimas, ad con-
trahendum reddens illegitimas, servanda sit, si
ex ejus non observantia nasceretur scandalum,
c. 1. & c. Super ea sup. De cognat. spiritual. Infideles
tamen conjuncti in gradu prohibito à lege Ca-
nonica post baptismum non separantur, *c. de in-
fidelibus 4. h. 1. c. Gaudemus inf. de divortio.**

7. Hæc autem prohibitio intra quartum gra-
dum consanguinitatis inclusivè de Jure Cano-
nico, vel etiam intra tertium de Jure Civili, in
servis quoque obtinet, *§. illud Inst. de nuptiis.*
Nam licet cognatio servitute amitti dicatur,
imò servi de Jure Civili, pro nullis aut mortuis
habeantur: id tamen intelligitur quoad jus suc-

cessionis, testamentorum, tutelarum, aliorum-
que similibus. Alioqui natura inspecta dicitur
etiam inter servos cognatio, quæ scilicet in ser-
viture naturaliter contracta est. *Inst. de servit.
cognat. & in nuptiis contrahendis observatur.*
Ideoque matrem suam ex servitute manumis-
sam filius manumissus ducere uxorem non po-
test; uti nec frater sororem, sororisve filiam,
quia in contrahendis matrimoniis naturale jus,
naturalisve pudor inspiciendus est, *h. Adoptiva
14. §. 2. D. de ritu nupt. & Jure naturali omnes
homines sunt æquales: nec potest ratio civilis
tollere ea, quæ sunt juris naturalis.*

§. II.

De gradibus cognationem eorumque
subductione.

1. Linea cognationum triplex.
2. Graduum computatio in linea recta eadem
est utroque Jure.
3. In linea transversali est diversa & ratio dif-
ferentia.
4. 5. Duplex Regula hic spectanda Jure Canonico.
6. Nihilque refert, quales sint media persona.

1. **C**onsanguinitas seu cognatio distinguitur
per lineas, & linea per gradus. Linea est or-
dinata series personarum, sanguine junctarum.
Estque triplex, Ascendentium scilicet, Descen-
dentium, & hæc utraque recta, ac Collateralium,
quæ etiam transversa vocatur. In qualibet au-
tem plures sunt gradus, tamquam in scala qua-
dam: dicitur enim gradus cognationum à simi-
litudine scalarum, locorumque proclivium, quos
ita ingredimur, ut à proximo in proximum, id
est, in eum, qui quasi ex eo nascitur, transeamus,
l. ult. §. gradus 10. D. de gradibus & affinit.

Quod ut facilius intelligatur, concipiendæ
sunt personæ, tamquam puncta quædam, gra-
dus verò, tamquam lineæ inter ejusmodi pun-
cta seu personas ductæ, ita ut, quot sunt lineæ,
tot constituentur gradus. V. G. concipiatur
pater & filius veluti duo puncta, & inter eos
concipiatur una linea, & rursus alia inter filium
& nepotem, eodem modo consideratos, & sic
deinceps progrediendo. Hinc gradus, sicut &
lineæ; alii sunt superioris ordinis seu ascenden-
tium, alii inferioris seu descendentium, alii
denique collateralis ordinis seu collatera-
lium,

lium, l. 1. *D. de gradibus & affinit.*

2. Quantum ad subductionem & numerationem graduum attingit, in linea recta seu inter ascendentes & descendentes nulla est differentia inter Jus Civile & Canonicum: nam quot hic sunt personæ, totidem sunt gradus, una dempta. Ideoque pater & filius sunt in primo gradu; filius & avus in secundo; filius & proavus in tertio; & sic deinceps. Vel hoc modo descendendo, filius & filia sunt in primo gradu; nepos & neptis in secundo; pronepos & proneptis in tertio, & sic deinceps. Ascendendo verò, in primo gradu sunt pater & mater; in secundo gradu avus & avia; in tertio proavus & proavia; in quarto abavus & abavia; & sic deinceps, l. 1. §. 10. *D. eod.* Ratio est, quia cum pater & filius omnium ordinum, superioris, inquam, inferioris & collateralis primum gradum constituunt, necessum est, ut quacumque velis quis progrediatur, ulterius transcat, & sic ad secundum gradum.

3. At verò in linea transversali magna est differentia inter jus Civile & Canonicum. Primo quidem, quia jure Civili nullus est primus gradus in transversalibus, l. 1. §. 10. *D. eod.* Jure Canonico etiam in iis datur primus gradus. Secundo, jure civili in transversalibus tot sunt gradus, quot generationes; ideoque frater & soror eo jure secundum gradum constituunt, d. l. 1. §. 10. §. 9. *eod.* quia interveniunt duæ generationes, nempe fratris & sororis: nam ascendendo à fratre ad communem patrem, habes unam generationem: rursus descendendo ab eodem communi patre ad sororem, habes secundam generationem, nempe sororis, ac proinde secundum gradum.

Et ita quidem jure civili numerantur gradus, propter successionem hæreditariam, *can. Ad sedem xxxv. quæst. 5.* in qua patris vel matris persona prior numeratur, exclusis fratribus & sororibus defuncti, d. l. 10. §. 9. Nisi quod hodie fratres & sorores simul & una cum parentibus succedant, ex Justiniani Constitutione, *Novel. 118. De hæreditibus ab intestato venient.* Et ideo cum jus Civile non habeat specialem rationem graduum in ordine ad matrimonium, permittit illud inter patruos & consobrinos id est, duorum fratrum vel duarum sororum liberos, §. *Duorum. Institut. de nuptiis*: quod damnat jus Canonicum, quo frater & soror

constituunt primum gradum, & eorum filii secundum.

4. Nam in iis, qui æqualiter à communi stipite distant, jure Canonico obtinet hæc Regula, ut quotu gradu distant à communi stipite, eodem dist. ut inter se, *d. can. Ad sedem, can. Parentela xxxv. qu. 5.* ac proinde duo fratres sunt in primo gradu, quia eo gradu distant à proximo communi stipite, nempe patre. Duorum vero fratrum vel duarum sororum filii sunt in secundo gradu, quia eodem conjunguntur in communi stipite, qui est avus. Ratio hujus Regule est, quia cum tota & adæquata conjunctionis horum ratio sit unio cum stipite communi, merito computatio graduum penes distantiam ab illo desumitur, nec magis vel minus possunt inter se distare, quam ab illo distant.

5. In iis, qui inæqualiter à communi stipite, obtinet hæc Regula, ut, quotu gradu remotior distat à communi stipite, eodem inter se disteat, *c. ubi hoc tit.* quia remotior proximiorum ad se trahit, favore matrimonii. Deinde si computatio fieret penes distantiam propinquioris, non possent gradus commode distinguui: nam ubi alter esset in primo gradu cum stipite, alter vero in tertio vel quarto, conjungeretur inter se in primo gradu, instat fratrum, cum tamen implicet conjunctiores esse inter se quam cum stipite, à quo sumitur adæquata ratio propinquitatis eorum inter se. Itaque jure Pontificio patruus vel avunculus tuus tibi secundo gradu est conjunctus, quia cum sis remotior à communi stipite, nempe avo tuo, quippe ab eo distans duobus gradibus, cum interim patruus vel avunculus tuus ab eodem distet uno tantum, sequitur, juxta præcedentem regulam, quod à patruo vel avunculo tuo distes duobus gradibus, & e contra. Nam Jus Canonicum semper duos, de quorum conjunctione matrimoniali quaeritur, in uno eodemque gradu constituit, à fratribus & sororibus incipiendo, ibidemque primum gradum constituendo; secundum verò in fratrum & sororum filijs, & ita deinceps descendendo.

6. In hac autem graduum supputatione nihil refert, an mediæ personæ sint in rerum natura an sint naturales & legitimæ simul, an verò naturales tantum, l. *Et nihil interest* 54. *D. de ritu nupt.*

secundi, tertii, vel ulterioris, *d. c. & c. Non debet h.* & ubi Glos copiose explicat, quid sit primum, secundum & tertium genus affinitatis. Exemplo res clara fiet. V. G. Uxor fratris mei est mihi meisque consanguineis affinis in primo genere affinitatis: Mortuo vero fratre meo, si illa alteri nubat, hic secundus ejus maritus erit mihi meisque consanguineis affinis in secundo genere affinitatis: Et rursus, mortua uxore fratris mei, si hic secundus ejus maritus aliam uxorem duxerit, illa me ceterosque consanguineos meos continget in tertio affinitatis genere: Nam copula addita copulae efficit haec diversa genera affinitatis. Jure itaque veteri inter affines cuiuscumque generis prohibita erant nuptiae, *can. 1. & seq. xxxv. q. 1. & similibus.* Verum postmodum in *d. c. Non debet* hoc impedimentum reductum est ad primum genus affinitatis. Vide Glos. *ibid.*

§. IV.

De Justitia publicae honestatis.

1. *Quid sit impedimentum iustitia publica honestatis.*
2. *Vade oritur & quousque extendatur jure Decretalium.*
3. *Concilii Tridentini Decretum de hoc impedimento.*

Iustitia publicae honestatis, cujus à nobis etiam ante facta fuit mentio, affinitatem quandam habet cum affinitate, de qua jam egimus, & praestat impedimentum quoddam contrahendis matrimoniis. Est enim Justitia publicae honestatis propinquitas quaedam ex sponsalibus aut matrimonio orta: Nam sicut ex carnali copula, sive elicta, sive illicita, oritur quaedam affinitas inter virum & consanguineos uxoris, & è contrà, ita ex sponsalibus & matrimonio rato non consummato, aut etiam illicito & invalido, oritur inter sponsam & consanguineos sponsi, & è diverso, inchoata quaedam affinitas, *l. 8. D. de gradib. & affinit.* quam communiter appellant Justitiam publicae honestatis seu Publicam honestatem, *c. unico de sponsalib. in 6.* eò quòd publica honestas dicitur & exigit, ut sponsus à cognatis sponsae suae, & contra sponsa à consanguineis sponsi sui abstineat, *cap. 3. 4. & 8. sup. de sponsalibus.*

2. Oritur autem hoc impedimentum ex sponsalibus, certis quidem & puris, mox atque contracta suot: Ex conditionalibus vero post conditionis demum eventum, *d. c. unico.* Et quidem jure Decretalium nascebatur non solum ex sponsalibus legitime contractis, sed etiam ex contractis perperam & invalidè, ob causam consanguinitatis, affinitatis, religionis, vel aliam similem, dummodo non essent nulla ex defectu consensus, *d. c. unico.* Eodem jure Decretalium hoc impedimentum quarto gradu circumscriptum erat, *d. cap. Non debet.*

3. Ceterum ex Concilii Tridentini Decreto, *Sess. 24. cap. de reformat. matrim.* non oritur ex sponsalibus, quacumque ratione invalidis & nullis, sed ex validis tantum; & quidem quoad sponsalia de futuro, non ultra primum gradum, & sic per dictum Concilium correctum fuit jus antiquum quoad sponsalia de futuro. Alioquin sponsalia de praesenti, quavis illicita sint & invalida ob aliquod impedimentum, modò non sint nulla ex defectu consensus, inducunt hoc impedimentum usque ad quartum gradum, prout colligitur *d. c. unico.* quia illa non continentur in restrictione per Concilium facta ad primum gradum, sed remanserunt in terminis Juri communis, ut declaravit Pius V. *Constitut. in resp. ad Romanum,* quam refert Piafec. *2. p. cap. 4. art. 4. n. 21.* Nascitur enim hoc impedimentum post Concilium Tridentinum ex matrimonio clandestino seu nulliter contracto ob non servatam formam Concilii, prout declaravit Congregatio Cardd.

TITULUS XV.

De frigidis & maleficiatis
& impotentia coeundi.

1. *Vir aut mulier quando impotens ad coitum censatur.*
2. *Impotentia perpetua & immedicabili impedit matrimonium.*

3. *Sciunt*

3. *Scienter cum impotente contrahens non separandus.*

4. *Impedimentum hoc vel naturale est vel accidentale.*

5. 6. 7. *Dissolutio matrimonii ex causa impotentia iudicio Ecclesie facienda.*

8. *An spado matrimonium contrahere possit.*

Inter impedimenta matrimonii numeratur etiam impotentia coeundi perpetua, siue illa ex frigidityte viri, siue ex maleficio seu veneficio, aliave ex causa proveniat.

1. Impotentia autem coitus seu copulae in viro tunc esse censetur, quando nequit consummare copulam conjugalem, emittendo semen in matricem: Ex parte vero mulieris, quando est arctior, ut mulier fieri non possit, vel viri semen retinere illo modo nequeat, *l. Quartus 14. §. mulierem 7. D. de aditio edicto.*

2. Huiusmodi impotentia, praecedens matrimonium, si sit perpetua & immedicabilis (propter censetur esse, quando sine miraculo aut gravi laesione corporis vel probabili periculo animae, cum id solum posse dicatur, quod licet possimus praestare, Sanchez de matrim. lib. 7. disp. 93. n. 9. tolli non potest, c. 30. §. 6. h. t. impedit contrahi matrimonium, & postea contractum dirimit, si alter conjugum hoc petat, & impotentia recto iudicio proberetur, c. 2. 3. 5. 6. ult. h. t. quia ei repugnat obligatio ad copulam conjugalem, quae ex matrimonii contractu exurgit; cum impossibile nulla sit obligatio. Ideoque non potest convalescere, nisi cessante impotentia, de novo inerat, Sanchez d. loco q. 2. Alias temporaria impotentia non sufficit, c. Fraternitas 6. h. t. siue sciatur a potente, siue ignoretur, Sanchez d. lib. 7. disp. 92. n. 4.

3. Dixi, praecedens matrimonium; quia si matrimonio semel valido siue rato, etiam ante copulam supervenerit impotentia, non dirimit matrimonium, *Glos. in c. Ex litoreis 3. h. t. can. Si uxorem xxxi. q. 5. can. Si qui ead. causa q. 7. Sanchez d. lib. 7. Disp. 102. ubi alios citat.*

Quod si quis sciens cum impotente contraxerit, non separabitur; verum eo casu, si non possit habere tanquam maritum vel uxorem, habeat ut fratrem vel sororem, *Consultationi 4. hoc tit. ita ut & a concubitu & ab aliis, quae solis conjugibus licent, abstineat: Alias separari debet.*

4. Hoc autem impedimentum vel est naturale & a principio intrinsecum, ut in puero, ob defectum aetatis, qui ut non potest reddere debitum, ita nec aptus est conjugio, c. 2. h. t. ut in viro ita frigido, ut mulieri commisceri non possit; & in foemina ita arcta, ut a viro cognosci nequeat, c. 3. h. t. Vel est accidentale seu a causa extrinseca: veluti in iis, qui castrati sunt, *l. 6. D. de liberis & posthumis*, quod peculiare est viris, Vel maleficio seu veneficio impediuntur ab actu conjugali, quod utriusque sexui commune est, vel quibus sunt collisi aut contriti testiculi.

5. Et ne in dissolutione matrimonii fraus aliqua subsit, non segregantur illicd conjuges, licet uterque alterius impotentiam totam iudice constetatur, sed probatione opus est: Quae vel statim ex aspectu corporis per evidentia signa (ut si virilia omnino amputata, aut omnino atida, & sic motiva destituta habeat) liquere potest, & tunc statim fit dissolutio iudicio Ecclesiae, nullo alio expectato, c. 2. §. 5. h. t. quia taliter impotens non est materia idonea ad matrimonium, quod propterea deficit defectu materiae. Cumque existet apertissima probatio, frustra expectabatur eventus triennii vel alterius temporis, cuius nullus induceretur effectus, c. Cum contingat sup. de offic. delegati, frustra que exigeretur iuramentum conjugum, aut septima manus propinquorum, Sanchez d. lib. 7. disp. 107. n. 3. Vel non potest statim liquere, & tunc debent integro triennio a tempore celebrati conjugii & attentatae copulae, Sanchez d. lib. 7. disp. 110. cohabitare, & se fideliter experiri. Lapsoque eo tempore, si ambo fateantur impotentiam, & si iurent utrimque ad avertendam & tollendam collusionem inter conjuges, cum septima manu propinquorum, id est, cum septem propinquis, vel cum septima manu vicinorum, bonae fidei seu familiae, si propinqui desint, se frustra expertos fuisse, poterit, qui impotentem duxerit, illam demissa aliam ducere: Sicut & e diverso, c. Laudabilem §. c. ult. h. t.

6. Verum si deprehendatur postea, illum, qui impotens probatus fuerat, non esse impotentem, quia forte aliam similem duxerit uxorem, & eam vel aliam fornicarie cognoverit, tunc praeterquam quod illi, qui impotentiam iuraverunt, sint rei perjurii, tenetur is, qui fuerit

Hhh 2

fuert solutus, ad uxorem priorem redire, *c. 1. & d. c. Laudabilem h. t.* Nec hic obstat exceptio rei iudicata, quia sententia lata in matrimonio quoad ipsum matrimonium non transit in rem iudicaram, licet bis confirmata fuerit, aut ab ea non fuerit appellatum. Et proinde quodcumque constat de iniquitate sententiæ, propter periculum animæ, quod resultat ex sententia, separante veros conjuges, & uniente eos, qui conjuges esse nequeunt, terra statipote est, *l. Linaer præsentium 7. c. Tenor 10. c. Confanguinei 11 sup. de sent. & ro iudicata. Sanchez d. l. 7. disp. 100. Cov. in 4. Decret. 2. p. c. 8. §. 12. n. 16. & duobus seq.*

7. Quod si uxor ad divortium provocet statim, id est post unum aut duos menses à contractis nuptiis, sed à potius tempore attentatæ copulæ, quia virum impotentem asserat, & vir id neget, te legitime seu recto iudicio probatâ, si ve per signa evidentia & evidenter concludentia, si ve per verisimiliter evidentia & verisimiliter solum concludentia, præstiro maronatum conjugum & septimæ manus propinquorum aut vicinorum iuramento, alii nubere potest, *d. c. 1. vers. Si autem statim. Dixi, vel potius à tempore attentatæ copulæ; quia non nisi ab eo tempore mulier nosse potuit, an secum coire vir posset, d. c. 1. Si autem non statim proclamaverit, sed post annum v. g. vel dimidiū, virumque impotentem asserat; & vir id neget, creditur viro, eod quod sit caput mulieris, cui impurandum, quod tam diu tacuerit, d. c. 1. vers. Illa autem. Attamen hoc intellige nisi manifestè, veluti per inspectionem, contrarium probari possit.*

8. De spadone, an contrahere possit matrimonium, dubitatur. Pro resolutione notandum, Spadonis nomen sumi nunc generaliter pro eo qui generare non potest, si ve à natura si ve ex accidenti: Eoque nomine sic sum pro & à natura spadones, & thlibiæ, id est, quibus contriti aut colli si sunt testiculi, & castrati; & si quod aliud spadonum genus sit, continentur, *l. Spadonum r. 28. D. de verb. sign. nunc specialiter & proprie, prout à castrato & thlibiæ distinguitur, pro eo qui vitium habet à natura, l. 2. §. Illud D. de ad. opt. In spadone igitur Jus Civile admittit matrimonium, non verò in castrato, l. Si serva §. si spadoni D. de iure dotium, quia cum hoc vitium in spadone plerumque eveniat ex contortione meatuum seminis, ut Medici docent, spes est,*

quod amoto & generato vitio generare possit: Secus in castrato. At verò Jure Canonico uterque perperam matrimonium contrahere videtur, ea ratione textus in *c. 2. h. t.* Et licet de eo spadone, qui aptus est copulam, non etiam ad generandum, apud Canonistas dubitatum fuerit: Tamen Sixtus V. per literas quasdam, quas refert Gutierrez *can. Quæst. l. 1. c. 16. enuchorum & spadonum, utriusque testiculo carentium, matrimonia non tantum contrahenda, sed contracta à talibus, declaravit nulla, irrita, & invalida, Vide hac de re fufius apud Covarr. *Tract. de frigidis & malefic. q. 6.**

TITULUS XVI.

De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ.

1. *Interdictum Ecclesiæ est impedimentum impediens.*
2. *Similiter impedimentum temporis interdicti.*

Postremo loco inter impedimenta matrimonii refert Pontif. interdictum Ecclesiæ seu prohibitionem Judicis Ecclesiastici, ne matrimonium inter aliquos contrahatur; quod quidem impedimentum est tantum impediens, non etiam dirimens matrimonium.

1. Impedit autem, donec de impedimento, quod objicitur, vel de quo dubitatur, & ratione cujus hujusmodi prohibitio emanavit, cognitum fuerit. Si verò, non obstante interdicto, aliqui contraxerint, non dirimitur quidem matrimonium, si non subsit aliud impedimentum dirimens probatum, sed puniendi sunt propter inobedientiam taliter contrahentes, *c. 1. & 2. h. t.* Interea tamen, dum de causa cognoscitur, separandi sunt, *c. ult. h. t.*

2. Huic impedimento affine est aliud, quod vocatur tempus feriarum seu feriatum, quo significatur, solemnitates nuptiarum ab Ecclesiæ esse interdictas certis anni temporibus; nempe à prima Dominica Adventus usque ad Epiphaniam

phaniam, & à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè, ex Concil. Trid. Sess. 24. cap. 1. de reform. matrim. Alioqui Jure veteri prohibeantur ab Adventu ad Epiphaniam à Septuagesima ad octavam Paschatis, à diebus Rogationum ad octavam Pentecostes, *can. Non oportet 8. cum seq. xxxiii. q. 4. c. Compellamus 4. sup. de feriis*; quia illis temporibus communio erat in præcepto, eaque festa sunt omnium toto anno occurrentium celeberrima, solemnitates autem nuptiarum vehementer à spiritualibus advocant, & ad carnalia trahunt, *Sylvest. in Summa 7. Matrimonium cap. 3.* Cæteroquin absque solemnitatibus, id est benedictione sponsi & sponsæ inter Missarum solemnitas, traductione sponsæ in domum sponsi, cum convivii, saltationibus & aliis id genus pompis nuptialibus, etiam prædictis temporibus matrimonium contrahere, ac consummare licet.

APPENDIX & ἀνακεφαλαιώσεις.

De impedimentis matrimonii cum dirimentibus tum impedientibus matrimonium.

1. Impedimenta dirimentia matrimonium.
2. Impedimenta non dirimentia.

Præter impedimenta matrimonii, de quibus cum Pont. egimus hætenus, sunt & quædam alia partim dirimentia, partim impedientia; quare ut plenior eorum habeatur cognitio, non absre fuerit, compendio quodam omnia & singula hic recensere eo ordine, quo supra Tit. 1 §. 10. hujus libri, versibus quibusdam comprehensa & proposita sunt.

Inter impedimenta igitur dirimentia primum locum obtinet Error & Condicio sive qualitas status, de quo supra Tit. 9. de conjugio servorum.

1. Secundum est Votum continentie solemnæ, de quo 6 *Qui Clerici vel voventes, &c.*

Tertium est Cognatio, de qua Tit. 11. & 12. *De cognat. spirituali & de cognat. legali.*

Quartum est Crimen, de quo Tit. 7. *De eo, qui duxit in matrim. quam polluit per adult.*

V. Est disparitas cultus, quæ scilicet repe-

ritur inter baptizatum & non baptizatum seu infidelem, veluti Judæum, paganum; & non modò impedit contrahi matrimonium inter fidelem & infidelem, verùm etiam contractum dirimit, (licet fidelis cum catechumeno, id est in fide Catholica instructo, & volente baptizari, contrahat, *can. Non oportet & ibi Gloss. xxxviii. q. 1.* Quamvis enim inter infideles, id est non baptizatos possit esse verum & legitimum matrimonium, quatenus est contractus quidam, ut multis probat Gratianus *d. loco in Summa*; etiam in secundo consanguinitatis gradu, quando quidem, cum extra Ecclesiam fiat, non ligentur sacris Canonibus, *a. Gaudemus 8. inf. de divort.* nec dissolvatur eorum matrimonium, si postea convertantur ad fidem, *d. c. Gaudemus*; tamen matrimonium, prout est Sacramentum, ac proinde supponit Baptismum, non potest esse inter fidelem & infidelem, *can. Iudaorum, can. Cave xxxviii. q. 1.* Hinc in *l. Ne quis Cod. de Iudæis*, si Christianus Judæam, vel Judæus Christianam in conjugem sibi absceverit, publico iudicio, adulteri instar, tenetur. Unde patet, ne quidem inter fidelem & infidelem consistere matrimonium, ut est contractus legitimus, *arg. c. Veniens sup. de presb. non baptizato*; quia scilicet contra leges fit.

VI. Vis sive metus gravis, qui cadere possit in constantem virum, dummodò incussus fuerit ad contrahendum matrimonium, de quo supra Tit. 1 §. 9. n. 4. *lib. hujus*. Illud hic restat inquirendum, an inter raptorem & raptam consistat matrimonium. Negat Justinianus, in *l. unica Cod. de raptu virg.* Contrarium statuitur in *c. ult. inf. de raptoribus, juncto cap. penult. inf. de secundis nups.* Hocque jus sequitur, servata tamen moderatione Conc. Trid. Sess. 24. c. 6. *de reformat. matrim.* ubi decernit, inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Et addit: Quod si rapta à raptore separata, & in loco tuto & libero constituta illum in virum habere consenserit, eam raptor in uxorem habeat; & nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium & favorem præbentes sint ipso jure excommunicati ac perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu decendant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam,

sive eam uxorem duxerit, sive non duxerit, decenter arbitrio Iudicis dotare.

VII. Ordo sacer, de quo sup. Tit. 6. *Qui Clerici vel vorentes matrim. contrahere possint.*

VIII. Ligamen seu vinculum prioris matrimonii, contracti per verba de presenti, de quo Tit. 4. *de sponsa duorum*: nam licet Tit. ille solum inferibatur: *De sponsa duorum*; tamen in eodem agit etiam Pont. de eo, qui contracto prius matrimonio cum una, eadem vivente contrahit cum alia, & è contra.

IX. Honestas seu Justitia publicæ honestatis, de qua supra Tit. 14. *de consanguinitate & affinitate*. §. 4.

X. Affinitas de qua d. Tit. *de consanguinitate & affinitate*. §. 3.

XI. Impotentia coeundi, de qua Tit. 15. *De frigido & maleficiatis*.

Denique est impedimentum clandestinæ desponsationis sive matrimonii clam contracti, de quo Tit. 3. *De clandestina desponsatione*: quod novissimè per Conc. Trid. effectum est dirimens.

Inter impedimenta non dirimentia matrimonii primum est, interdictum Ecclesiæ, de quo proximè Titulo superiori dictum est.

2. Secundum est temporis interdicti seu temporis feriat, vulgus clausum vocat, de quo d. Tit.

Tertium, Cognatio spiritualis, orta ex Catechismo. Notandum enim, quòd, quemadmodum ex Baptismo & Confirmatione oritur quædam cognatio spiritualis perfecta: ita etiam ex Catechismo oriatur quædam spiritualis cognatio imperfecta, *cap. Contracto sup. De cognat. spirituali, cap. 2. eod. in 6.* Catechismus verò est instructio baptizandi solemniter à Sacerdote facta priusquam baptizetur, de articulis fidei Catholicæ Romanæ credendis, respondente patrino, nomine baptizandi, *can. Ante baptismum De consecrat. distinct. 4.* Ex hac itaque instructione cognatio oritur spiritualis imperfecta, inter easdem personas, inter quas ex Baptismo, olimq; extendebatur ad omnes, ad quos cognatio ex Baptismo. Nam Catechismus ex natura sua est quoddam initium Baptismi & regenerationis spiritualis, ideoque prout ex Baptismo nascitur cognatio spiritualis, ita & ex Catechismo oriri debet, con-

formiter ad cognationem ex Baptismo, tanquam ad mensuram suam: ac proinde pariter quoque extendi debet, cum sit eadem ratio utriusque, si non quoad dirimendum matrimonium, saltem quoad impediendum. Quod addo, quia cognatio hæc spiritualis ex Catechismo est tantum impediens, non etiam dirimens impedimentum. ista verò etiam dirimens. Hinc sequitur, hanc cognationem per Concilium Tridentinum restrictam esse ad eum modum, quo cognatio spiritualis ex Baptismo vel Confirmatione restricta est, nempe ut contrahatur dum traxit inter catechizantem & catechizatum, ejusque parentes. Cæterum, ut ante diximus, existimat Sanchez *De matrimonio lib. 7. disput. 10.* eam per Concilium Tridentinum non solum esse restrictam, sed etiam prorsus sublatam.

IV. Sponsalia, cum alio vel alia antè contracta, de quo Tit. *De spons. duorum*.

V. Votum castitatis simplex, de quo in *c. De voto in 6. in cap. 3. 5. & 6. sup. Qui clerici vel vorentes, &c.* Hoc impedimentum oritur etiam ex voto Religionis, absolutam profrenis castitatem: item ex voto suscipiendi sacros Ordines aut non nubendi, ut patet ex *cap. Memimus, c. Consultus, c. Rursus sup. Qui clerici vel vorentes &c.* Vide plenius Navar. in *Manuali cap. 22. n. 73.*

VI. Crimen incestus, de quo Tit. *De eo qui cognovit consang. uxoris sua.*

VII. Raptus sponse alterius, *can. Statutum xxvii. qu. 2. juncto cap. fin. inf. De raptorib.* Ubi advertit eum, qui rapuit sponsam alicuiam, cum nulla posse contrahere, & inter raptorem ac raptam esse impedimentum dirimens, quamdiu rapta manet in potestate raptoris; ut ante diximus: ac denique raptum non sponsæ nullo modo impedire matrimonium cum alia non rapta.

VIII. Uxoriciidium seu cædes uxoris suæ, *can. Admonere & can. Interfecta xxxii. quasi 2.* Quod intellige de simplici occisione, quia conjuncta cum adulterio impedimentum esset dirimens. Intelligiturus de cæde facta propria auctoritate, nam si quis uxorem auctoritate publica & tanquam Justitiæ minister occidat, nec peccat, nec impedimentum hoc incurrit, juxta doctrinam communem. Eadem pœna extenditur ad mariti cædem. Nec obstat, quòd pœna

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

1. Legitimi sunt nati ex iustis nuptiis.
2. Ex parentibus publicè & solemniter matrimonio junctis.
3. Legitimati per subsequens matrimonium.
4. Legitimati à summo Pont. vel alio Principe.
5. In adoptionem dati.

1 DE ratione & modo contrahendorum matrimoniorū hactenus abunde dictum est. Hoc Tit. agitur de effectu & fructu matrimonii ritè contracti, de legitimis scilicet filiis: illi enim aut nascuntur tales, aut fiunt.

Legitimi igitur in primis sunt filii, qui ex legitimo matrimonio seu iustis nuptiis procreati sunt, *e. Caussam 7. e. Pervenit 11 h. t.* Et hi dicuntur naturales & legitimi, quasi quos natura & lex civilis agnoscit, ut distinguantur à naturalibus & à legitimis tantum.

2. Secundò, legitimi sunt, qui ex parentibus publicè quidem & solemniter (prout præscribitur in *e. Cum inhibitis sup. De desponsat. impub.*) sed nulliter, propter aliquod impedimentum latens, matrimonio junctis nati sunt, licet postmodum declaratur matrimonium nullum; *d. e. Pervenit & c. Cum inter 2. h. t.* aded ut ignorantia & bona fides unus hac in re sufficiat, si modo juncti fuerint in facie Ecclesiæ; *juxta d. cap. Cum inhibitis* Ideoque si conjugatus, vivente prima uxore, in facie Ecclesiæ cum secunda, hoc ignorante, contrahat, proles eorum legitima erit, & quidem quoad omnia, etiam feuda & hæreditates, idque favore prolis *e. Ex tenore 4. h. t.* Præsumitur autem bona fides, quamdiu non apparet mala, *e. 2. & ibi DD h. t.* Sed & ex matrimonio errore juris probabili: qui scilicet bonam fidem parere possit, veluti dum erratur in decisione juris dubii) contracto legitimam prolem nasci communiter placuit, *per e. Per venerabilem 13. & d. e. Ex tenore h. t.*

3. Tertiò, nati ex soluto & soluta, inter quos consistere matrimonium poterat, licet ab initio illegitimi fuerint, per subsequens ma-

trimo-

pœna non debet extendi ultra suum casum, quia, ut Navar. *d. loco n. 74.* id fallit in iis correlativis, in quibus eadem ratio idem suadet prout hic.

IX. Susceptio proprii filii de sacro fonte seu Baptismo, eo animo facta, ut ob cognationem spirituales inde contractam debitum conjugale alteri parenti subtrahatur: talis enim, mortua conjugè, cum alia contrahere prohibetur, *can. De eo xxx 9. 1.* Eadem est ratio de eo, qui tenet filium in Confirmatione.

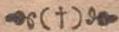
X. Cædes presbyteri, quando scilicet quis convictus in iudicio de ea fuerit, *e. Qui presbyterum inf. De pœnit. & remissioib.*

XI. Solemnis pœnitentia: æquum enim est, ut qui semel solemnem pœnitentiam egit, tota vitæ luctum præ se ferat, *can. De his & similibus xxxiii. quæst. 2.*

XII. Conjugium scienter contractum cum Mortali professa, *can. Si quis xxvii 9. 1.* His addi potest excommunicatio major & minor: nam cum ea impediatur omnium Sacramentorum perceptionem, similiter impedit, ne matrimonii Sacramentum legitime suscipiatur.

Denique quodvis peccatum mortale, quo contrahens tempore contractus derinetur: cum enim matrimonium sit Sacramentum, sanctè tractandum est, *Conc. Trid. Sess. 24. cap. fin. in fine De reformat. matrim.* Vide de his omnibus plenius Navar. *d. loco num. 74. & seqq. Covar. 2. p. De sponsalib. cap. 6.* Cæterum in impedimentis non diuinentibus dispensare Episcopus potest: præterquam in sponsalibus cum alio vel alia contractis, quia talis dispensatio contineret in se injuriam tertii, cui si ipse cedat, potest alter jure suo liberè, cui voler, matrimonio jungi: & præterquam in voto Castitatis ac Religionis, quia summo Pontifici super hoc referatur dispensatio. Vide Navar. *d. loco n. 85.*

ubi tradit, quando ob consuetudinem non sit opus in his petere dispensationem.

trimonium legitimantur, *c. Tanta & ibi Glof. & Abbas hoc tit. & quidem quoad omnia, præter Cardinalatum, ex Constitutione Sixti V. teste Garzia de benef. 7. p. c. 1. num. 28. etiam sine interveutu instrumentorum dotalium de Jure Canonico, d. c. Tanta & ibi Abbas, contra Jus Civile: nam matrimonium omnem maculam & vitium abstergit, ideoque perinde habentur & sunt, ac si ex legitimo matrimonio nati essent. Idque obtinet etiam si matrimonium illud in articulo mortis, desperatâ jam salute, sit contractum.*

Dixi, ex soluto & soluta, inter quos consistere matrimonium poterat: quia nati ex soluto & conjugata, vel soluta & conjugata, non legitimantur per subsequens matrimonium, mortuâ conjugati aut conjugatæ conjugæ, *d. c. Causam & d. c. Tanta*, (ubi spurii vocantur) quia danti operam rei illicitæ imputatur, quidquid inde evenit, etiam præter ejus cogitatum & intentionem, *c. Continebatur, & c. Tua inf. de homicidio*. Et hi tamquam ex damnato coitu nati ab hæreditate repellendi sunt: imò & ab alimentis eos lex Civilis excludit, *l. Ex complexu C. de incestu nuptiis*. Alioquin Jus Pontificium, in hoc Jus Civile tamquam nimis durum corrigens, jubet etiam ex damnato coitu natos aliâ patre ac necessaria subministrari, *c. Cum haberet sup. de eo qui duxit in matrimonium & c.* quia juris est naturalis, ut pater filium alat.

4. Quartò, legitimi sunt, nati quidem extra justas nuptias, verùm à summo Pontifice vel alio Principe legitimati. Et quidem quoad spiritalia, veluti quoad beneficiorum & Ordinum capaciter potest summus Pontifex legitimare omnes Christianos, cujuscumque nationis vel provinciæ, tamquam sibi in spiritalibus subjectos: quoad profana verò, veluti ut succedant parentibus, non nisi eos, qui ipsi in profanis subiiciuntur; nisi magna Reipublicæ causâ postularer illegitimum legitimari extra ditionem summj Pontificis, veluti ut reddatur capax successionis in regnum aliquod, *c. Per venerabilem 13. h. t. Aliàs in rebus profanis legitimatio petenda est ab illo Principe laico, cui legitimandus subiicitur, l. 12. D. de natalibus restituendu.*

5. Denique alia acceptione filii legitimi dicuntur, qui per adoptionem, naturæ imita-

tricem, in filios electi sunt. Et hi vocantur legitimi tantùm, ut distinguantur a legitimis & naturalibus simul, quasi quos lex civilis agnoscat, non tamen natura.

Ex prædictis facillè intelligitur, quinam filii illegitimi dicantur, nempe ii, qui ex illegitima conjunctione nati sunt. Græcis una voce generali Nothi dicuntur: eorumque variae sunt species: alii enim Nothi specialiter appellantur, contracta voce generis ad speciem, alii Naturales, alii Spurii, alii aliis atque aliis nominibus nuncupantur: inter quos diligenter distinguendum esse admonet Pont. in *c. Nisi cum priam f. persona verò sup. de renuntiat*. Sed quia in eorum distinctione Interpretes variant, videatur Glof. & Abbas ad *d. § persona*.

An autem quis sit legitimus, an non, determinatio ad Judicem spectat Ecclesiasticum, *c. Lator presentium 5. & c. Causam 7. h. t.* licet tantùm incidenter moveatur hæc quæstio, quia laicus est omnino incapax hujus judicii, ideoque in hoc casu accessorium non sequitur principale.

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testari.

1. Non omnes ad accusandum matrimonium admittuntur.
2. Qui & quatenus accusare possint.
3. 4. Qualiter & usque ad quem gradum.

Superest tertia ac postrema pars hujus libri, de dissolutione matrimonii, & quæ eam consequuntur. Dissolvi autem matrimonium de facto non jure contractum privata auctoritate nequit, nec declarari nullum, sed Judicis Ecclesiastici auctoritate & causæ cognitione opus est.

1. Videndum igitur in primis, quinam accusare matrimonium vel contra testificari possunt:

fiat: neque enim omnes quancumque aut indistinctè ad illud impugandum admittendi sunt. Nam si quis tempore denuntiationis à Sacerdote factæ tacuerit, is postea contracto matrimonio non auditur, & repellitur ab accusatione; nisi denuntiationem probabiliter ignoraverit, vel juret, quòd de novo post denuntiationem didicerit ea, quæ objecturus est, quodque ad hoc ex malitia non procedat; nam tunc licet ab iis didicisset, qui tempore denuntiationis siluerint, repelli non debet, *c. ult. h. t.*

2. Similiter si petatur dissolvi matrimonium ob aliquod impedimentum, quod non continet delictum conjugum, nec alterius, quàm conjugum inter se, illud dissolvi; veluti, si idè, quia vir sit frigidus vel maleficiatus, aut aliter impotens ad matrimonii actum, vel erratum fuerit in conditione status: tum accusatio ad solos spectat conjuges. Quod si delictum contineat, ut quia aliqui in gradu vetito contraxerint, vel contrahere velle dicuntur, tum quilibet ad accusandum matrimonium admittitur: potissimum tamen parentes, iisque deficientibus proximiores cognati & agnati, id est, frater, soror, patruus, avunculus, amita, matertera, & horum descendentes, *c. Videtur 3. h. t. can. 1. cum seq. xxxv. q. 6.* quia tales genealogiam suam, consanguinitatemque & affinitatem inter contrahentes optimè norunt; ideoque favore matrimonii cæteris præferuntur, *d. 6. Videtur*: licet aliàs in criminalibus causis & contractibus non admittatur neque pater in causa filii, neque filius in causa patris, *d. cap. Videtur*. Progenie verò omni deficiente, ab antiquioribus & honestioribus, quibus eadem propinquitas vel affinitas nota verisimiliter esse debet, accusatio testimoniumque recipi potest, *d. can. 1. cum seq. xxxv. q. 6.* Ubi tamen alter conjugum divitiis, honore, nobilitate & potentia prævaleret, testimonium parentis inferioris omninò suspectum redderetur, nulloque modo admittendum, quandoquidem parentes filiorum incrementa & honores affectare competantur.

3. Quoties igitur aliqui propter impedimentum consanguinitatis vel affinitatis separari petuntur, duobus vel tribus testibus adhibitis, qui de eadem consanguinitate supersint, vel totidem senioribus & melioribus loci, id legitime

comprobari debet, *c. Quoties 5. sup. de testib.* Qui quidem testes etiam personaliter coram Judice compareant & testimonium dicant necesse est, non etiam per litteras, *c. 2. h. t.* insuperque duplici adhibito juramento: primò, quòd non privato odio, neque amicitia, neque pro aliquo commodo, quod habuerint, vel habeant, vel habituri sint, ad hoc fuerint inducti: deinde quòd, sicut ipsi dicunt, rei veritatem acceperint à majoribus suis, credantque ita esse, *d. e. Quoties, can. 3. 4. & 5. xxxv. q. 6.*

4. Cæterum licet olim, quando ad septimum usque gradum prohibitio matrimonii inter consanguineos & affines extendebatur, testes de auditu, non etiam de visu, admitterentur ad eum usque gradum, ob brevem hominum vitam: tamen, postquam ista prohibitio ad quartum gradum reducta est, hoc de auditu testimonium in Concilio Lateranensi rejectum fuit; exceptis duodecim casibus, qui referuntur in *cap. Licet 47. sup. de testibus*, ubi vide.

TITULUS XIX.

De divortiis.

1. Divortium quid sit, quotuplex, & in quo à Repudio differat.
2. Matrimonium aliud legitimum, non ratum, aliud ratum, non legitimum.
3. Matrimonium legitime contractum jura Pontificis est insolubile.
4. De matrimonio inter infideles contracto.

1. **I**nstituta peractaque legitime accusatione, ad ipsam matrimonii dissolutionem seu divortium pervenitur. Nam divortium est dissolutio matrimonii, quæ utroque conjugate vivente contingit, *Gloss. in can. 1. xxxii. q. 7.* dictum à diversitate mentium, quia in diversas partes eunt, qui distrahunt matrimonium, *p. 2. D. h. t.* vel potius à Divertendo seu Divortendo, ut alii malunt: nam & *divortia aquarum* dixit Cicero, & *divortia itinerum*. Livius.

Differt Divortium à Repudio, quòd illud inter virum & uxorem tantum fieri dicatur, Repudium verò sponsæ remitti videatur, & in

& in uxoris personam non absurdè cadit, ut dicitur in *l. Inter stuprum 100. D. de verb. signif.* Et in *l. Inter Divortium 191. eod. tit.* repudiati posse dicitur etiam futurum matrimonium, non rectè autem sponsa divortisse.

Divortium sumitur dupliciter; primò pro diremptione matrimonii quoad vinculum, & propriè divortium dicitur. Secundò pro separatione conjugum quoad thorum & cohabitationem, durante tamen adhuc matrimonii vinculo; quod improprie divortium appellatur.

2. Ut autem sciatur, quod & quâ ratione matrimonium dissolvatur. Notandum, matrimonium aliud esse verum seu legitimum, non ratum; aliud ratum, non legitimum; aliud legitimum & ratum. Legitimum est, quod secundùm legis vel provinciæ mores contrahitur: cuiusmodi est matrimonium inter infideles, secundùm eorum leges contractum: non enim est ratum seu firmum, quia non est indissolubile. Ratum, non legitimum, est matrimonium, contemptis Juris solemnitatibus nuptialibus, solo affectu maritali contractum: quale est clandestinum matrimonium inter fideles, Jure Decretalium. Quod addo, quia post Conc. Trid. ejusmodi matrimonium est nullum. Legitimum & ratum est, quod inter fideles legitime seu secundum leges patriæque mores contrahitur.

3. Tamen si Vero Jure Civili certas ob causas matrimonium semel legitime inter aliquos contractum, verè & omninò dirimi poterit, etiam quoad vinculum, ut videre licet toto Tit. *D. de divortio*, & Tit. *Cod. De repudiis*: veluti captivitate aliave ex causa: tamen Jure Pontificio matrimonium semel inter fideles legitime contractum, si consummatum fuerit, non aliter solvi potest, quoad vinculum, quam per mortem alterius conjugis, & *Gaudemus hoc tit. can. Puto & alia xxxii q. 1.* quia quos Deus conjunxit homo non separet, & *ult. sup. De translat. Episcopi*: & quia matrimonium repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per charitatem & per naturæ conformitatem: proindeque ut illa est indissolubilis, ita & matrimonium indissolubile esse debet. Adeo ut, licet alter conjugum vel labatur fortè in hæresim, vel transeat ad infideles, tamen idcirco vinculum conjugale inter eos dissolvi nequeat, & *1. & e. Quanto 7. hoc tit.*

Dixi, semel legitime contractum: quia si in-

ter eos contractum sit, inter quos ob aliquod impedimentum puta consanguinitatis vel affinitatis in gradu prohibito, prohibitum est matrimonium licet sit ipso jure nullum, & proinde de jure dissolvi non debeat: attamen uti de facto contractum fuit, ita etiam jure Pontificio de facto distrahi & dissolvi potest, & *ult. h. 1.* non quidem propria auctoritate contrahentium, sed tantum auctoritate Judicis Ecclesiastici, vel saltem ex officio Judicis ordinarii, & *Porro 3. hoc t.*

4. Quod si tamen pagani, id est non Christiani, in gradu, lege Canonica tantum prohibito, matrimonio juncti ad fidem convertantur, non dirimetur matrimonium, nec quoad vinculum nec quoad thorum. Verùm si paganus plures uxores habuerit, post fidem susceptam, dimissis cæteris, adhærebit primæ: sicut & si repudiata prima cum secunda contraxerit, licet repudiata interim cù alio contraxisset: nec poterit dimissor hoc casu obicere fornicationem dimissæ, nisi aliàs fuerit fornicata, & *e. Gaudemus in fine.*

Si vero infidelium conjugum alter ad fidem Christianam convertatur, alter autem perseveret in infidelitate, & vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut conjugem petrahar ad peccatum mortale, ei cohabitare velit, dirimi poterit matrimonium, & fidelis ad secunda, si voluerit, vota transire, & *1. Quanto, & d. e. Gaudemus*: quia licet matrimonium verum seu legitimum inter infideles existat, non tamè est ratum, quia non repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia, & *e. Quanto, vers. Nam est*. Aliàs per solam conversionem alterius seu baptismum non dissolvitur, ut patet ex *1. Corinth. 7. can. iam nunc xxxviii q. 1.*

Non obstat prædictis, de indissolubilitate matrimonii inter fideles legitimi consummati, illud Matth. 5. *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæcham: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Et rursus cap. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur: & qui dimissam duxerit mæchatur:* ex quo colligi videtur, licere uxorem dimittere fornicariam, & aliam ducere. Nam Respond. sensum verborum Matth. 5. esse, ipsi imputandum adulterium uxoris, quod eidem non imputabitur, si dimiteret ex causa fornicationis, quia tunc mæchantem dimitteret. Similiter Matth. 19. sensus

tas est, quod sit ei auctor, ut moechetur. Aliter responderi potest, prædicta verba intelligi de dimissione quoad thorum, cuius fuerit acta facta mentio, non autem de dimissione quoad vinculum. Nam cum Christo moveretur quæstio à Pharisæis de perfecta dimissione, qualis fiebat per libellum repudii, & hæc dimissio contineret quoque separationem à thoro & cohabitatione conjugis, & præterea potestatem ducendi aliam uxorem; Christus in sua responsione ita distinxit, ut alterum, scilicet separationem à thoro & cohabitatione, diceret esse licitum, sed ex causa fornicationis dumtaxat, non aliter; alterum verò diceret esse illicitum, & verum adulterium. Cuius responsionis prior pars continetur illis verbis, *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, scilicet peccat, quod subaudiendum, vel, quod utique non licet: posterior verò illis verbis, & qui dimissam duxerit, adulterat vel moechatur: ita ut particula, nisi, accipiatur quidem exceptivè, sed ad priorem partem responsionis dumtaxat pertineat, non autem ad alia sequentia.*

§ I.

De dissolutione matrimonii, rati non consummati.

1. Dissolvitur huiusmodi matrimonium per Religionis ingressum.
2. Per dispensationem summi Pontificis.

1. **C**eterum matrimonium ratum, non consummatum, inter fideles dissolvi posse per solemnem Religionis approbatam ingressum seu professionem, ab altero conjugum factam, etiam altero repugnante, patet ex cap. *Commissum* 16. sup. *De sponsalibus & aliis similibus*, Coac. Trid. Sess. 24. can. 6. manensque in sæculo post emissam professionem alterius (quam expectare teneatur) si continere nolit, iterum contrahere potest, cap. *Ex publico* 7. sup. *De conversis conjugatis*. Ratio, cur dissolvi tunc matrimonium possit, licet sit Sacramentum, est, quia repræsentat unionem Christi cum Ecclesia tantum per gratiam, non etiam per charitatem & naturæ conformitatem: ideoque cum illa sit dissolubilis per peccatum mortale, etiam matrimonium, unionem illam repræsentans, dissolubile erit & imperfectum Sacramentum

Cum enim Sacramentum matrimonii primò significet conjunctionem Christi cum anima, per gratiam: secundò conjunctionem Christi cum Ecclesia, per charitatem, tertio conjunctionem Christi cum Ecclesia, per naturæ conformitatem: & ex his significationibus primam dumtaxat habet matrimonium, ratum, non consummatum, quippe per quod conjugati nondum sint perfectè duo in carne una: non est perfectum Sacramentum, quoad omnem significationem, sed imperfectum, & dissolubile.

Non obstat illud *Quos Deus conjunxit, homo non separet*: quia intelligitur de matrimonio consummato, non autem de rato tantum.

2. Secundò, dissolvi potest per dispensationem summi Pontificis, prout constat sæpè ex gravibus causis dispensasse, vide Navar. in *Manuale* c. 22. n. 21.

Cur autem non æquè dissolvatur per Ordinis sacri, vel etiam Episcopalis susceptionem, atque per professionem Religionis approbatam, ratio est hæc, quia Ordo sacer & status Episcopalis non pugnat ex natura sua cum statu conjugali & usu matrimonii (prout patet in Sacerdotibus & Episcopis Græcis) sicut Religio, quæ est mors quædam spiritalis, consistens in totali rerum omnium temporalium abdicacione.

§ II.

De dissolutione matrimonii quoad thorum.

1. Casus, quibus hoc modo dissolvitur matrimonium.
2. Casus, quibus non dissolvitur.

1. **C**ertissimi porro Juris est, matrimonium ratum & consummatum posse etiam inter fideles dissolvi quoad thorum & cohabitationem, manente inter eos vinculo matrimonii, ut patet ex toto hoc Tit. Decretal. & definitur per Concil. Trident. Sess. 24. can. 8. Et quidem primò fieri id potest mutuo consensu, ad perfectiorem statum acquirendum: veluti si uterque voveat perpetuam castitatem, aut ad Religionem transeat, c. 1. & 2. sup. *De conversis conjugatis*.

Secundò, fit hæc separatio, si alter conjugum spiritaliter fornicatus fuerit, nempe si

labatur in hæresim, vel in gentilissimum decidat, c. 2. & seq. h. t.

Tertio, si alter alterum impellat ad peccatum, ita ut cum eo sine periculo offensionis divinæ, suspicionis apud homines, participationis in crimine, cohabitare non possit, d. e. 2. h. t. Eadem est ratio, si dimissio iudicetur necessaria ad emendationem & correctionem uxoris, c. Si vir 3. inf. de adulteriis.

Quarto, si alter in alterum sæviat nimium: nisi forte maritus sufficientem det cautionem, arbitrio iudicis, de non offendenda uxore, c. 1. sup. *De lite non contestata* &c.

Quinto, Vorum ultramarinum, ad liberandam terram sanctam etiam invita uxore, vir emittere & adimplere potest, cap. *Ex multa* §. in *santa* sup. *De voto* & *voti redemptio*.

Sexto, si alter conjugum adulterium vel fornicationem (quo nomine omnis illicitus coitus etiam contra naturam continetur) commiserit, c. *Accusatores*, c. *Intelleximus*, & c. *fin. inf. de adulteriis*, juxta illud:

Frangenti fidem, fides frangatur eidem. Idque obtinet, licet alter alteri juraverit, nunquam se repudiaturum, quia causa adulterii vel fornicationis supervenientis semper excepta videtur, c. *Quemadmodum* 25. sup. *de iurejurando*. Pendente autem iudicio de adulterio, non fiet separatio thori, nec ante probatam accusationem privari accusatus debet jure, quod in alterum habet, c. 2. sup. *De lite non contestata* &c.

Attamen non tenetur vir uxorem, vel contra, ob adulterium aut fornicationem dimittere, si poenitentia ducta emendetur, nec perseveret in crimine: imò cessante scandalo, dimissam & non perseverantem in crimine potest sibi reconciliare. Alioqui adultera, quam recipere non vult, ad agendam perpetuam poenitentiam in claustro aliquo cum mulieribus Religiosis collocanda est, cap. *Gaudemus* 19. sup. *de conversis conjugat*.

Cæterum observandum, licet alteri conjugum hanc separationem ob fornicationem alterius facere propria auctoritate, quoad thorum dumtaxat, non etiam quoad cohabitationem, quia est res publica & quæ scandalo esse potest, ideoque non nisi iudicio Ecclesiæ fieri debet, c. *Porro* 3. h. tit. nisi adulterium fuerit omninò publicum & notorium, c. *Significasti* *Abocit*.

Ob furtum, verò vel aliud crimen, aut ob morbum conjugis non fit hæc separatio, d. e. 2. h. t. Nec observatur *Novel. De nuptiis*, c. 16. §. *hæc itaque causas*; neque l. *tubemus* §. *inter culpa* Cod. *de repudiis*; nec rursus *Novel.* 117. c. 8. & seq. quia per Jus Canoniceum, cui in causis matrimonialibus standum est, corriguntur.

2. Sed & certis casibus alter conjugum separari ob fornicationem seu adulterium non potest. Primò, quando tantum materiale est adulterium: veluti si mulier vim passa fuerit, can. *Itane, cum similibus* xxxii. q. 5. ubi non est culpa, ibi nec pœna esse debet: vel si quis fraudulenter sub specie mariti aliquam cognoverit, can. *In lectum* xxxi. q. 2.

Secundò, quando uterque pari crimine tenetur, c. *Intelleximus* & c. *fin. inf. de adulteriis*; quia paria delicta mutua compensatione tolluntur.

Tertio, quando vir uxori fuit auctor adulterii, veluti si eam prostituerit, c. *Discretionem* sup. *De eo qui cognovit consanguineam* &c.

Quarto, quando post cognitum adulterium uxoris rem cum ea habuit, can. *Si quis uxorem* xxxii. q. 3.

Quinto, quando repudiata uxore ante Baptismum, ambo deinde ad fidem convertuntur, nam uxore, licet fuerit à secundo viro ante Baptismum cognita, priori nihilominus erit reconcilianda, c. *Gaudemus* h. t. Si sine causa & temerè uxor diverterit, excommunicatur, can. *Si qua mulier* Dist. 30. (nisi ex iracundia divertens redierit statim) & restitui ante omnia marito repetenti, si cut & è diverso, debet: nisi exceptio fuerit legitima, ut si uxor virum repetens publicè sit adultera, vel viro repetente uxorem timeatur nimia ejus sævitia. Videantur quæ supra diximus de hac restitutione, *Tit. De restitut. spoliatorum* lib. 2.

TITULUS XX.

De donationibus inter virum & uxorem, & de dote post divortium restituenda.

1. *Dos quid sit. Est adventitia vel Profectitia.*

2. *Dote.*

1. Donatio propter nuptias.
2. Solutio matrimonii illa mulieri, hac marito restituenda.
3. Donationes extra causas doti facta censentur quoque revocate.
4. Vir agens pro dote non excluditur ob inopiam.

Iudicium Ecclesiasticum, ubi causâ cognitâ viderit sententiam divortii esse ferendam, si ve ad declarandum matrimonium nullum, si ve ad separationem thori & cohabitationem tantum pronuntiare quoque oportet de dote ac donationibus propter nuptias restituendis, vel non restituendis: Nam de his plerumque divortio facto incidenter quæstio moveretur, tanquam de accessoriis ad matrimonium, *c. 3. h. t.*

1. Dos est pecunia, quæ ab uxore, vel alio ejus nomine, pro sustinendis oneribus matrimonii, marito datur remittiturve, *l. Pro oneribus 2. o. & passim Cod. de jure dotium*. Quæ proinde constante matrimonio repeti non potest, nisi maritus labatur facultatibus, *l. Si constante D. Solutio matrim. aut bona ejus fisco inferantur, l. Si marito D. De repudiis*: Veluti propter crimen læsæ Majestatis, vis publicæ, paritidii, veneficii, de ficiariis *l. Quinque 3. D. De bonis damnatis*, item crimen hæreticis, *c. Decrevit de hered. in 6. nisi inter maritum & uxorem intercessisset patrum de lucranda dote per maritum. Gloss. & Barr. in d. l. Quinque*. Unde inferitur, dotem filix posse in præjudicium patris publicari, *Authent. Qui contra Cod. De incestis nuptiis*.

Ea est, vel Profecticia, vel Adventicia, Profecticia, quæ à patre vel parente virilis sexus profecta est de bonis vel factis ejus, *l. 5. in princ. D. De jure dot. l. 6. Cod. eod.* Adventicia, quæ à quovis alio, vel ex ipsius mulieris bonis data est, *l. 5. §. Si pater 6.*

2. Donatio propter nuptias est, quam sponsus vel alius ejus nomine facit sponsæ in securitatem dotis, *l. penult. & ult. Cod. de donat. ante nuptias*. Eò namque spectat donatio ista, ut mulieri sit cautum de dote recuperanda, soluto matrimonio, si ea vel perierit, vel deterior facta fuerit culpa mariti. Unde & jure novissimo ita doti adæquata est, ut non modò pari quantitate constitui debeat, sed & iisdem pactis ac conditionibus, *l. Ex morte 9. cum Auth. seq. Cod. De*

pactis conventis &c. Olim quidem dicebatur donatio hæc ante nuptias, quia post nuptias fieri non poterat; primò quidem vetantibus id moribus, postmodum etiam jure inde orto. *l. 1. 2. & 3. ubi ratio additur, D. De donat. inter vir. & uxorem*. Cæterum Justinus Imp. exemplo dotium, quæ augeri & post nuptias poterant, permisit etiam donationes ejusmodi augeri constante matrimonio, *d. l. Si constante Cod. De donat. ante nuptias*: Justinianus verò constituit, ut non augeantur tantum, sed etiam constante matrimonio initium accipiant, nec amplius donationes ante nuptias, sed propter nuptias vocentur, *l. ult. Cod. d. vir. & Institut. De donat. §. Est & aliud*.

3. Ut igitur soluto ex causa licita matrimonio dos mulieri, aut ei, qui dedit, restitui debet, *c. 1. 2. & 3. hoc tit. ita etiam donatio propter nuptias marito, c. fin. vers. sanè eod. nisi vel consuetudine vel pacto conjugum de lucranda dote donationeve propter nuptias, quod utrumque æquale sit necesse est, contrarium inducatur seu inductum sit, d. vers. sanè*. Imò, quod amplius est, etiam ea bona, quæ constante matrimonio communiter conjuges acquisierint, dividi æqualiter inter eos oportet; *d. c. 1. & 2. h. tit.* licet postea ob consanguinitatem contingat dissolvi matrimonium, vel sit putativum tantum, bona fide contractum, *d. c. 2. ibi. quem loca viri tenebat &c.* Facit *l. Si cum dote §. fin. D. Solutio matrim.*

Quòd si scienter vetitum matrimonium aliqui contraxerint, privantur iis, quæ sibi mutuo dederint (nisi aut minori ætate aut errore aliquo excusentur) eaque fisco sibi vindicant, *c. Et si necesse 5. h. t.*

Si mulier ob causam fornicationis iudicio Ecclesiæ aut propriâ voluntate à viro discesserit, nec postea eidem fuerit reconciliata, perdit dotem seu dotalitium, illudque cedit lucro mariti innocentis, *c. Plerumque 4. hoc tit.* Reversa & reconciliata marito dotem non amittit, quia sic maritus injuriam remississe censetur, prout remittere potest, *c. 3. inf. De adulteriis*.

Insuper utrovis modo divortium fiat, si ve quoad ipsum vinculum matrimonii dissolvendum, si ve quoad separationem thori dumtaxat, donationes, quæ inter virum & uxorem constante matrimonio extra causas dotis vel

donationis propter nuptias facta fuerint, censentur tacite revocari, *c. fin. h. r.* Nam licet ejusmodi donationes extra causas dotis & donationis propter nuptias, quibus alter conjugum locupletior, & pauperior alter efficitur, utroque jure prohibita sint, *l. i. D. De donat. inter vir. & uxorem & d. c. fin. in princ.* tamen si non fuerint expresse vel tacite, veluti divortio revocatae, morte donantis confirmantur, *l. Sed interim i. i. D. eod. & d. c. fin.* Ad sponfos hanc prohibicio non pertinet, *l. Si sponfus l. Inter eos 27. D. eod.* nec ad eas donationes, quibus alter non sit pauperior, alter ditior, *l. Si fructus Cod. eod. d. c. fin.* nec rursus ad eas, quae conferuntur in tempus mortis vel divortii, *l. Sed interim §. fin.* quia, ut dicitur in *l. 10 D. eod.* in illud tempus excurrunt, quo amplius non fuit vir & uxor: Et propterea cessat ratio prohibitionis, morteque confirmantur, si in vivis revocatae non fuerint, *l. Cum hic status §. 2. D. eod.*

Quemadmodum autem divortio, ita & morte alterutrius soluto matrimonio dos & donatio propter nuptias restitui debent aut superstiti aut defuncti haeredibus, nisi similiter vel pacto conjugum vel statuto vel consuetudine provinciae aliud obrinuerit, *d. c. fin. vers. sand.*

Ceterum si vir, agens pro dote, vergat ad inopiam, non ideo excluditur omnino, verum assignabitur ei dos sub cautione, secundum facultates ejus praestanda, quod soluto matrimonio dotem restituerit: Nam aequum est, ut cui uxor credit corpus suum, eidem magis credat dotem, *c. Per vestras 7. h. r.* Sin autem ne sic quidem sufficienter sit provisum consumptioni dotis, ea deponeretur apud mercatorem, ut de parte honesti lucri inde provenientis onera matrimonii viri sustineat, *d. c. Per vestras.*

TITULUS XXI.

De secundis nuptiis.

1. *Secunda nuptia qua dicantur.*
2. *Intra annum luctus nubens iure Canonico non est infamus.*
3. *Differentia inter primas & secundas nuptias.*

Denique divortio facto solent conjuges saepius ad secundas nuptias transire, de quibus propterea ultimo loco restat agendum: Vocaa-

tur autem hic secundae nuptiae non esse tantum, quae primas proxime sequuntur, sed tertiae, quartae, ac deinceps quotiescumque iterantur: Quae altero conjugum mortuo, aut propter aliquod impedimentum dirimens matrimonio declarato nullo, permittuntur superstiti: Ad vitandum periculum fornicationis, *can. Quomodo, cum similibus xxxi. q. 1. c. penult. & ult. h. r.*

1. Nec obstat canon *Hac ratione ibid.* in quo Joann. Chrysost. secundas nuptias vocat honestam fornicationem: Quia canon ille non est Chrysostomi, sed auctoris alicujus incerti & operis imperfecti in Matth. quod falsò Chrysostomo adscribitur. Vide editionem Gregorianam *d. can. Hac ratione.*

2. Tamen verò jure civili notetur infamia mulier, intra annum luctus, id est, intra annum à morte mariti nubens alteri, *l. 1. & 2. Cod. h. r. & l. Liberorum D. De his qui not. infamii: tamca* Jure Pont. quamvis magis probentur primae nuptiae, quam secundae, *can. Nuptiarum xxvii. q. 1. d. can. Quomodo & similibus*, non damnatur secundae nuptiae, nec ullam infamiam aut aliam poenam, à Jure Civili statutam, incurrit mulier nubens intra tempus luctus, auctoritate Apostoli, qui indistinctè loquitur, *1. Corinth. 7. & ad Rom. 7. Mulier vivo mortuo soluta est à leg. viri sui, in Domino nubat, cui voluerit: Non ad-jiciens, ut demum post annum luctus nubat, c. penult. & ult. h. r.*

3. Differunt tamen primae & secundae nuptiae; Primò, quòd secundae nuptiae non benedicantur à Parocho vel Sacerdote, *cap. 1. & c. 3. h. r.* quia cum alter contrahentium saltem in primis nuptiis fuerit semel benedictus, eaque benedictio semper duret, non est iteranda, nisi consuetudine introductum fuerit contrarium, *Navar. in Manuali cap. 22 n. 83* aut sint secundae ex parte viri tantum, ut si viduus ducat virginem, tunc benedicti posse tradit *Arm. in V. Matrimonium n. 71.*

Secundò, prohibetur etiam Presbyter secundis nuptiis interesse, *can. De his xxxi. q. 1.*

Tertiò, relicta pro pauperibus mulieribus dotandis & maritandis nequeunt distribui in dotem viduarum nubere volentium, quantumcumque pauperes sint, quia appellatio matrimonii ad primas nuptias refertur, *l. Boves 89. §. 1. D. De verb. signif.*

Quar-

Quarto, favorabiliores sunt primæ in capiendis legatis, quam secundæ. Nam legatum sub conditione, *Si non nupserit*, virgini, quæ nondum experta est virum, relicto, etiam si nupserit, ei, non obstante conditione, debetur locus in vidua, *l. Cum tale legatum §. 5. D. de condit. & demonstrat.*

Quinto, mulier, quæ iterum nupserit, nequit ob ingratitude[m] revocare donationes liberis prioris matrimonii factas: Exceptis tribus casibus, enumeratis in Novella 22. *De nuptiis cap. 35.* At vero vidua unius matrimonii potest, *l. His solis 7. Cod. de revoc. donat.*

PARATITLA

S I V E

S V M M A R I A

E T

METHODICA EXPLICATIO

LIBRI QUINTI

DECRETALIVM.

TITULUS I.

De Accusationibus, Inquisitionibus, & Denuntiationibus.

§. I.

De Accusationibus.

1. Accusatio quid sit.
2. Libellus accusatorius qua continere debeat.
3. Hora & dies commissi criminis an necessario exprimendus.
4. Inscriptio seu pœna talionis hodie ab usu recessit.

Ius Pontificium, sive scriptum sive non scriptum, versatur vel circa personas Ecclesiasticas, vel circa res, vel circa judicia, eaque cum civilia, tum criminalia. Cum itaque libro primo actum fue-

rit de iure personarum; secundo de universa iudicii ordinis ratione; tertio & quarto de materia ipsa seu rebus Clericorum & Laicorum, quæ in iudicium Ecclesiasticum civile deducuntur: Sequitur ut hoc quinto libro tractemus de iis rebus, quæ in iudicium Ecclesiasticum criminale veniunt; doceamusque primo, quo pacto actiones seu iudicia criminalia instituantur; tum de delictis ipsis, quæ in foro Ecclesiastico proponuntur; ac demum de pœnis, quibus rei à Iudice Ecclesiastico afficiendi sunt.

Judicia criminalia tribus potissimum modis instituuntur, nempe per Accusationem, Inquisitionem, Denuntiationem; *c. Licet Heli 31. in princ. inf. de Simonia.*

1. Accusatio, secundum Hostiens in *Summa hoc. tit.* est criminis alicujus apud Judicem competentem, vindictæ publicæ causa, inscriptione interveniente, legitimè facta delatio. Colligitur hæc descriptio ex *l. fin. Cod. de accusation.* & communiter receptam esse tradit Jul. Cla-